

Riksdagens protokoll

2004/05:18

Torsdagen den 21 oktober

Protokoll
2004/05:18

Kl. 12.00 – 13.17
14.00 – 15.53

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 oktober.

2 § Utökning av antalet suppleanter i EU-nämnden

Valberedningen hade, enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag, tillstyrkt att antalet suppleanter i EU-nämnden skulle utökas från 32 till 33.

Kammaren medgav denna utökning.

3 § Val av extra suppleant i EU-nämnden

Företogs val av extra suppleant i EU-nämnden.

Kammaren valde i enlighet med valberedningens förslag till

suppleant i EU-nämnden
Cecilia Wigström (fp)

4 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Från sammansatta utrikes- och försvarsutskottet hade följande promemoria inkommit:

Sammansatt utrikes- och försvarsutskott

Utrikesutskottet och försvarsutskottet har jämlikt riksdagsordningen 4 kap. 8 § i separata beslut av den 12 oktober 2004 överenskommit att genom deputerade i sammansatt utskott gemensamt dels bereda proposition 2004/05:14 Svenskt deltagande i en EU-ledd styrka i Bosnien och Hercegovina, dels ett antal frågor om Sveriges säkerhetspolitik.

Till deputerade i det sammansatta utskottet har utsetts de i bifogade förteckning upptagna riksdagsledamöterna.

Det sammansatta utskottet, som benämns Sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU), har vid konstituerande sammanträde denna dag utsett följande presidium:

Urban Ahlin (s), ordförande

Eskil Erlandsson (c), vice ordförande

Stockholm den 19 oktober 2004

Thomas Hörberg

Kanslichef utrikesutskottet

Ingemar Wahlberg

Kanslichef försvarsutskottet

Ledamöter och suppleanter i sammansatta utrikes- och försvarsutskottet (UFöU)

Ur utrikesutskottet

Ur försvarsutskottet

Ledamöter

Urban Ahlin (s)

Kenneth G Forslund (s)

Veronica Palm (s)

Birgitta Ahlqvist (s)

Gunilla Carlsson i Tyresö (m)

Ewa Björling (m)

Cecilia Wigström (fp)

Holger Gustafsson (kd)

Alice Åström (v)

Ledamöter

Tone Tingsgård (s)

Ola Rask (s)

Michael Hagberg (s)

Berndt Sköldestig (s)

Karin Enström (m)

Allan Widman (fp)

Eskil Erlandsson (c)

Lars Ångström (mp)

Suppleanter

Kent Härstedt (s)

Kaj Nordquist (s)

Berndt Ekholm (s)

Carina Hägg (s)

Göran Lindblad (m)

Birgitta Ohlsson (fp)

Agne Hansson (c)

Lotta Hedström (mp)

Suppleanter

Britt-Marie Lindkvist (s)

Åsa Lindestam (s)

Peter Jonsson (s)

Marie Nordén (s)

Ola Sundell (m)

Rolf Gunnarsson (m)

Heli Berg (fp)

Else-Marie Lindgren (kd)

Berit Jóhannesson (v)

Promemorian lades till handlingarna.

5 § Återkallelse av motion

Tredje vice talmannen meddelade att Per Erik Granström och Barbro Hietala Nordlund (båda s) i skrivelse av den 14 oktober 2004 återkallat den av dem väckta motionen 2004/05:Fi274 *Avgifter vid användning av kontokort*.

Talmannen hade avskrivit denna motion.

Skrivelsen lades till handlingarna.

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2004/05:57

Till riksdagen

Interpellation 2004/05:57 av Nyamko Sabuni (fp) om osteoporos

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 8 november 2004.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 15 oktober 2004

Socialdepartementet

Ylva Johansson

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

7 § Svar på interpellation 2004/05:38 om sexualbrottslagstiftningen

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Maria Larsson har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta dels för att svenska kvinnor ska få samma skydd av lagen som kvinnor har tillerkänts av Europadomstolen och den internationella domstolen för det forna Jugoslavien, dels för att ett nej till sexuella handlingar som uttalas av en kvinna i Sverige ska tillmätas samma vikt som det gör i till exempel Belgien, Irland och Storbritannien.

Maria Larsson har slutligen frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att regeringen så snart som möjligt ska kunna presentera ett lagförslag till riksdagen som innebär att en frisk och nykter kvinnas nej till sexuella handlingar ska tillerkännas samma vikt som ett nej av en kvinna som är berusad, drogpåverkad, sjuk eller på annat sätt hjälplös.

Låt mig inledningsvis säga att regeringen redan inom kort kommer att lämna ett förslag till riksdagen om en ny sexualbrottslagstiftning. Genom den ökar skyddet mot sexuella kränkningar och vi förstärker och tydliggör ytterligare varje människas rätt till personlig och sexuell integritet och sexuellt självbestämmande. Utgångspunkten för förslaget är att alla människor oavsett ålder och kön i varje situation har rätt att bestämma över sin egen kropp och sexualitet och att en önskan att inte medverka i en sexuell handling ovillkorligen ska respekteras.

Det är riktigt, som Maria Larsson framhåller, att Lagrådet i sin granskning över förslaget med hänvisning till den så kallade Bulgariendomen har efterfrågat en närmare analys av Europadomstolens tolkning av Europakonventionen och hur detta inverkar på vårt förslag i vissa hänseenden. Givetvis kommer också en sådan analys att redovisas i den kommande propositionen.

Frågan om kravet på tvång i våldtäktsbestämmelsen bör tas bort till förmån för ett samtyckesrekvisit har utretts grundligt. Ingen i Sexualbrottskommittén – alltså inte heller det parti som Maria Larsson själv företräder – har förespråkat en sådan utformning, och även hos remissin-

stanserna har enigheten i princip varit total. Det viktigaste argumentet mot en sådan utformning av bestämmelsen är enligt min uppfattning att den leder till fokusering på offret och offrets beteende i samband med gärningen och därmed till en sämre situation för brottsoffret.

Låt mig slutligen göra klart att när det gäller sexuellt utnyttjande av personer som på grund av till exempel berusning eller sjukdom befinner sig i ett hjälplöst tillstånd, saknar frågan om samtycke helt betydelse för den rättsliga bedömningen.

Arbetet med en ny sexualbrottslagstiftning är nu inne i sitt slutskede. Förslagen bygger på ett omfattande arbete som har bedrivits med stor lyhördhet för de synpunkter som har lämnats av berörda instanser och intressenter. Jag är övertygad om att lagändringarna kommer att få effekter som går utöver vad som följer av den rena tillämpningen och att den kommer att bana väg för en attitydförändring och öka respekten för andra människors sexuella integritet och självbestämmande.

Anf. 2 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Tack, justitieministern, för svaret. Det är glädjande att en lagstiftning äntligen är på gång. Många har väntat länge, men även med snigelhastighet når man så småningom målet.

Jag kan dock känna oro för vad propositionen, som snart hamnar på vårt bord, kommer att innehålla. Det är det vi ska diskutera här i dag, nämligen om en kvinnas nej ska accepteras i domstol vid sexualbrottsmål eller inte.

Justitieministern påstår i sitt svar att ingen ledamot och inget parti i Sexualbrottskommittén hade krav på att våldtäktsbestämmelsen skulle ersättas med ett samtyckesrekvisit. Det är riktigt, men kommittén var färdig 2001, och sedan dess har faktiskt en hel del hänt. Sedan kommittén avslutade sitt arbete har vi fått Europadomstolens dom mot Bulgarien. Den kom efter att Sexualbrottskommitténs förslag hade lags fram och efter att det hade sänts på remiss. Hade den domen funnits då tror jag att vi kristdemokrater, och förmodligen fler partier, hade tyckt att det var självklart att den nya lagen skulle leva upp till Europakonventionen när det gäller mänskliga rättigheter. Sverige är som rättsstat skyldigt att leva upp till Europakonventionen.

Justitieministern vill hävda att den nuvarande lagen om våldtäkt genom domstolarnas praxis har fått en annan innebörd än lagens bokstav och att det inte krävs våld eller hot för att det ska vara fråga om våldtäkt. Men när justitieministern skriver ny lagtext och där ställer upp krav på våld eller hot, även om det är i mindre grad än förut, kan man inte hävda att man uppfyller Europakonventionens krav. En svensk åklagare måste ju då kunna styrka att gärningsmannen har använt våld eller hot, annars får man inte väcka åtal.

Om jag tolkar justitieministern rätt, tänker han med öppna ögon föreslå en ny lag som uppenbarligen bryter mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

När det gäller kommitténs diskuterande om krav på samtycke i lagen fanns ju diskussionen, även om ingen slutgiltigt krävde det. Argumenten mot det handlade om att det skulle bli en omvänd bevisbörda, men det skulle fortfarande vara åklagarens uppgift att bevisa att det var mot kvinnans vilja. Mannen skulle i sådana fall också få frågan vad han gjorde för

att ta reda på om hon verkligen ville. Den frågan ställs aldrig i dag. Det skulle vara en väldigt stor skillnad.

Kommitténs andra invändning var att kvinnan skulle få så kränkande frågor i rätten om lagen bygger på bristande samtycke. Om man undersöker domar – och det har man gjort vid den juridiska fakulteten vid Stockholms universitet – finner man att kvinnor redan i dag kränks i väldigt stor omfattning i den här typen av mål. Därmed har ju de argument som justitieministern anför faktiskt tappat sin bäring. Det som justitieministern ställer ut som en framtid är dagens verklighet och lär inte förvärras i någon högre grad, kanske inte alls eller tvärtom, om man skärper lagstiftningen i det här avseendet.

Är det så att justitieministern med öppna ögon tänker förelägga riksdagen en lag som bryter mot Europakonventionen om mänskliga rättigheter? Det tycker jag att justitieministern ska svara på här i dag.

Anf. 3 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Det är glädjande att justitieministern nu säger att sexualbrottspropositionen kommer inom kort. I och för sig har vi hört det förut, men jag litar på att justitieministern nu verkligen kommer till skott. ”Inom kort” räknar jag som inom en månad eller åtminstone före jul. Det vore intressant att få en precisering av vad ”inom kort” innebär. Vi ska inte glömma bort att justitieministern tillsammans med samarbetspartier-na v och mp redan före förra julen hade en presskonferens kring den här propositionen, men ännu har vi alltså inte sett den.

Det är snart sju år sedan det så kallade Södertäljefallet där en flicka blev våldtagen. Efter det tillsattes Sexualbrottskommittén. Kommittén var klar med sitt betänkande 2001. Nu är det 2004, och snart är vi inne i 2005. Med all sannolikhet kan en ny lag inte träda i kraft förrän 2006, i värsta fall 2007. Det har alltså gått sju, snart åtta år utan att vi har fått en ny lagstiftning, fast vi alla är överens om att den befintliga lagstiftningen inte fungerar.

Jag tycker att det är alldeles för lång tid. Även om det är en svår lagstiftningsprocess – det har justitieministern alldeles rätt i – tycker jag ändå att det är för lång tid. Men det är inte första gången vi debatterar detta. Det har vi gjort tidigare.

Maria Larsson säger att kvinnans nej ska respekteras, och det är givetvis så. Men det räcker inte med detta. Det kom Maria Larsson också in på tidigare. I dag ser lagstiftningen ut så, om jag har förstått den kommande propositionen rätt, att ansvaret fortfarande ligger hos kvinnan att se till att mannen förstår att hon inte vill vara med, att hon inte vill ha sex. Det självklara borde vara, tycker jag, att mannen har ett ansvar att ta reda på huruvida kvinnan vill ha sex. Det är en enorm skillnad om man gör den skillnaden i lagstiftningen.

Som jag ser det ger dagens lagstiftning mannen en rätt att ta för sig om det inte finns ett uttryckligt: Nej, jag vill inte. Kvinnan kan, vilket många våldtagna kvinnor beskriver, ha blivit paralyserad: Jag visste vad som hände. Ändå kunde jag inte göra någonting. Många våldtagna beskriver det som: Jag lämnade min kropp. Ändå ser lagstiftningen sådan ut att mannen har en rätt att ta för sig. Han har inget ansvar att ta reda på huruvida kvinnan faktiskt samtycker.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

Svar på
interpellationer

Det är oroväckande att, som jag har förstått det, denna felsyn fortfarande kommer att finnas i den nya lagstiftningen. Men justitieministern får gärna rätta mig.

Sedan finns det andra saker vi skulle kunna ta upp, som vem som döms för sexualbrott. Om mannen är välrespekterad i samhället liksom vilken status kvinnan har kan ha stor betydelse för utgången i sexualbrottsmål, vilket också visats av en undersökning som gjorts vid Stockholms universitet.

Till slut skulle jag vilja säga att lagstiftningen givetvis ska vara könsneutral. Jag använder alltid mannen som förövare och kvinnan som offer när jag beskriver detta, men det betyder inte att lagstiftningen inte ska vara könsneutral. Det ska den givetvis. Men jag beskriver verkligheten, och så ser verkligheten ut, med mycket få undantag.

Anf. 4 TINA ACKETOFT (fp):

Fru talman! Justitieministern! Detta är tydligen en ständigt pågående debatt. Vi ser med stor längtan på det utlovade lagförslaget. Jag och Folkpartiet liksom alla i denna sal och långt utanför salen väntar som bekant med spänning på lagförslaget, speciellt efter Lagrådets yttrande där man ytterligt tydligt pekar på att stor vikt bör fästas vid den tidigare nämnda domen i Europadomstolen. Där argumenterar man för att alla sexuella handlingar som inte bygger på samtycke ska vara straffbara, någonting som ju egentligen är ganska naturligt för var och en av oss – men inte för lagtexten.

Det finns problem, vilket alla har påpekat. Hade Sexualbrottskommittén inte avlämnat sitt yttrande 2001, precis som Maria Larsson sade tidigare, hade man säkert argumenterat på ett annat sätt där också. Ett problem som fortfarande finns är naturligtvis bevisbördan. Hur i hela friden ska man avgöra om en sexuell handling har genomförts mot någons vilja när det inte påstås ha förekommit något våld över huvud taget? Jag skulle gärna vilja höra hur justitieministern ser på detta.

Dessutom kommer man i debatten ständigt tillbaka till vad som kan anses vara hjälplöst tillstånd. Vad är hjälplöst tillstånd? Är det när jag är, grovt uttryckt, full som en alika, eller räcker det att jag, precis som Johan Linander sade, är så rädd att jag går utanför min kropp? Jag vågar inte göra någonting, jag är hjälplös, men naturligtvis är det inte så att jag rent fysiskt inte skulle kunna röra mig, springa och skrika. Vad är alltså, återigen, otillbörligt utnyttjande av en person på grund av berusning? Vi kommer ständigt tillbaka till detta: Vad är hjälplöst tillstånd?

Här skulle jag också vilja höra vad justitieministern anser om gällande praxis, den som blivit så omskriven i bland annat Tumbamålet. Vi kan se att det man dömer efter i dag helt enkelt inte är vad det allmänna rättsmedvetandet kräver. Jag skulle vilja höra vad justitieministern tycker om detta.

Att sexualbrottslagen är i stort behov av utveckling och förtydligande är helt uppenbart. Men det är också så att verkligheten inte hänger enbart på lagen. Lagen kan aldrig bli perfekt, det tror jag är helt uppenbart för oss alla här, utan det är gemensamma korrekta – vad det nu är – attityder och värderingar som måste till. Där vill jag återigen höra: Vad avser justitieministern att göra för att den nya lagen, även om den aldrig ens på papperet kan täcka in alla förutsättningar som finns i världen, de facto

kommer att leda till fler fällande domar, till att fler kvinnor får upprättelse och till att fler män får straff och vård? Det finns ingen våldtäktsman som blir botad av enbart ett straff.

Sedan kommer vi tillbaka till att regeringen ständigt anger att sexualbrotten är prioriterade. Det får ju väldigt liten effekt när man vet att i princip alla andra brott är prioriterade. Det är inte prioriteringen som sådan jag ifrågasätter, för vem i hela friden kan gradera helvetet? Vi har narkotikahandel, vi har vapenhandel, vi har människohandel, vi har sexualbrott – alla är prioriterade. Men hur ser justitieministern på möjligheten att med årets presenterade budget ge en verklig möjlighet för polis och domstolar att i fortsättningen klara upp mer än nu?

2003 års statistik visar 10 142 sexualbrott varav 2 565 våldtäkter – jag läser innantill, naturligtvis. 731 klarades upp. Alltså är fortfarande 9 411 kvinnors värsta mardröm ouppklarade. Vad avser justitieministern att göra åt detta?

Anf. 5 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! Den här frågan belyser en del principiella frågor som ligger under det hela, inte minst frågan om etikens relation till politik och till juridik. Denna konflikt eller skillnad i tolkning mellan Europakonventionen och svensk rätt belyser också detta.

I europeiska konventioner och rättighetsdeklarationer utgår man från att etik handlar om att kunna bedöma människors handlingar, om handlingarna i sig är goda eller onda, riktiga eller felaktiga. I svensk rätt har inte denna betoning på människors friheter, rättigheter och grundläggande värden varit lika tydlig tidigare. I och med det europeiska samarbetet och vår anslutning till EU har denna rättsfilosofiska tradition – den europeiska, den kontinentala, man kan säga den naturrättsliga rättstraditionen – fått en styrka och också börjat påverka svensk rätt.

Om man därmed utgår från att det är människors handlingar vi ska bedöma handlar det inom exempelvis straffrätten inte bara om individualprevention och allmänprevention utan också om handlingarna i sig och att återskapa någon typ av rättvisabalans som har störts vid ett brott, när någon har begått en felaktig handling gentemot en annan.

När jag nu läser justitieministerns svar saknar jag en del klargöranden utifrån mitt resonemang om en starkare betoning på mänskliga fri- och rättigheter. Mänskliga fri- och rättigheter är i det här fallet kvinnans rätt, eller mannens, men som vi vet handlar det ju oftast om kvinnans rätt att förverkliga ett grundläggande värde, det vill säga hennes frihet att säga nej till en sexuell handling.

När jag läser justitieministerns svar ser jag att det först och främst refereras till Maria Larssons interpellation. Det står där att Maria Larsson slutligen har ”frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att regeringen så snart som möjligt ska kunna presentera ett lagförslag till riksdagen som innebär att en frisk och nykter kvinnas nej till sexuella handlingar ska tillerkännas samma vikt som ett nej av en kvinna som är berusad, drog-påverkad, sjuk eller på annat sätt hjälplös”.

Det blir ju en retorisk fråga när jag ställer den, men jag vill ändå fråga: Är detta en korrekt beskrivning av rådande förhållanden, av rätten som den föreligger nu? Om det är det, och det utgår jag från att det är,

betyder i så fall inte en kvinnas nej samma sak om hon inte är drogpåverkad, sjuk eller hjälplös?

Då hamnar vi i den märkliga positionen där det står på s. 2 i svaret att justitieministern är rädd för att skriva in samtycke i lagtexten för att det skulle leda till en fokusering på offrets beteende. Men det handlar ju om offrets vilja, om offrets rätt att få förverkliga sin frihet. Det är inte betendet som det ska vara en fokusering på utan hennes vilja.

Anf. 6 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag kan säga att eftersom ni är fyra personer kanske jag inte i första inlägget hinner besvara alla frågor, men jag får återkomma i den mån det är möjligt.

Nu säger interpellanten med flera att hade Bulgariendomen varit känd när utredningen gjordes hade resultatet blivit ett annat. Jag tror inte ett ögonblick på det, för när man studerade Bulgariendomen kom man fram till att på det sätt som polis- och åklagare i Bulgarien tillämpade lagen kunde man inte anse att det bulgariska rättssystemet var förenligt med Europakonventionen.

Att dra slutsatsen att svensk lagstiftning därigenom skulle bryta mot Europakonventionen är inte bara en överdrift utan en direkt felaktighet. Vi skulle inte behöva ändra lagen för att uppfylla kravet från Europadomstolen utan det görs redan i dag. Det går alltså inte att jämföra på samma sätt som polis och åklagare, där man har gjort en sådan snäv begränsning och ställt så höga krav på att offret måste göra motstånd för att åtal ska kunna väckas. Det är därför som man har kritiserat Bulgarien.

Så är det inte i Sverige. Så är det inte i dag. Alla de fall som nämnts här är ju straffbara och kriminaliserade. Om man till exempel utnyttjar den som är berusad, om man utnyttjar den som är sovande, om man utnyttjar någon som är i hjälplöst tillstånd på något annat sätt är det redan i dag kriminaliserat. Man ställer alltså inte de kraven ens i dag.

Vid en närmare analys är jag övertygad om att man skulle komma fram till precis samma slutsats, och låt mig också understryka att Lagrådet inte har avstyrkt det här på något sätt. Lagrådet har efterlyst en analys. Det tycker jag är jättebra. Självklart ska vi efterkomma det, därför att det här är väldigt komplicerat. Speciellt som det gäller Europakonventionen i förhållande till svensk rätt och man dessutom har tillämpningen av bulgarisk rätt är det självklart att vi ska göra en närmare analys. Då kommer det att klart och tydligt framgå, så att det inte behöver bli några missuppfattningar.

Den här frågan är som sagt utredd, och det är jättebra. Därför att då gjorde man en ordentlig, grundlig prövning. Det är ingen ny fråga. Den finns i vissa länder.

För att beskriva det här kort, samtyckesprincipen finns i två fall. Det ena är det som nämndes, när man vänder på bevisbördan. Det har man i bred enighet kunnat konstatera inte är ett bra system, helt enkelt av det skälet att väldigt många oskyldiga människor skulle sättas i fängelse.

Den andra varianten som diskuteras – och det är den som man framför allt har analyserat här – är alltså att allt ska bygga på huruvida kvinnan har samtyckt eller inte. Det i sin tur, som man har till exempel i England, leder inte på något sätt fram till fler fällande domar, om man nu har det som mål, vilket vi alla har, utan vad det leder till är en fokusering på

klädsel, på vad hon ville, hur hon betedde sig, hur hon dansade innan och fick kontakt, hur många sexuella kontakter hon har haft med den personen eller med andra. Allt fokuserar på det. Och det är åt precis motsatt håll vi vill gå.

Precis som sägs här ställs det fortfarande sådana här frågor. Trots att det finns ett starkt stöd i lagen och i tillämpningarna för att man inte ska göra det så sker övertramp, även om det har blivit bättre. Det vill jag säga. Det är bara det att det inte diskuterades tidigare.

Men vi ville gå åt andra hållet. Vi ville inte vrida frågan tillbaka. Framför allt är det förstas av sakliga skäl, men det finns också demokratiska skäl. Vi har en enig utredning, och 65 av 66 remissinstanser säger nej, vi ska inte ha det här. Det vore ohyggligt odemokratiskt och ett svek mot alla de personer som har väntat på det här om vi inte skulle genomföra något som vi har en sådan total enighet om att vi aldrig tidigare varit med om det.

Sedan ska vi också ha klart för oss att det inte är så att det nu går att skriva in ett samtycke, utan det man nu i så fall får göra är att stoppa allting och börja om, tillsätta en ny kommitté. Därför vill jag avsluta med att fråga: Är det verkligen det som ni vill? Ni kanske inte representerar hela era partiers uppfattning, för det tror jag inte, men vill ni att vi nu ska stoppa detta, börja om och tillsätta en ny utredning? Då blir det nämligen som Johan Linander säger, en lag någon gång framåt 2008 eller 2009 i bästa fall. Då ska man utreda det som precis har utretts. Därför vill jag ha svar på den frågan.

Anf. 7 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Det är inte bara vi som står bakom den här kritiken och anser att man bör titta närmare på vad Europadomstolen har sagt. Det är precis som justitieministern sade, det är Lagrådet som åberopar det här. Det gör man inte bara i form av att man vill ha en analys utan man gör det också i form av att man skriver att det finns anledning att fästa större vikt vid den så kallade Bulgariendomen, och för att inte bryta mot Europakonventionen när man inför en lagstiftning bör man noga överväga vad man ska göra.

Så står det. Det är alltså en analys parad med förändringar i den lagstiftning som planeras som bör övervägas enligt Lagrådet. Det är möjligt att vi som står här och argumenterar inte i justitieministerns ögon anses särskilt kompetenta. Men Lagrådet får vi väl fästa en viss tilltro till. Det är en av utgångspunkterna för den här debatten. Jag hoppas att justitieministern faktiskt fäster avseende och vikt vid vad Lagrådet säger. Annars tycker jag att det är anmärkningsvärt.

Det finns länder som resonerar annorlunda, som har tagit till sig Bulgariendomen, som faktiskt har omformat sin lagstiftning på det här området sedan den avkunnades. Storbritannien är ett sådant exempel.

Den 1 maj i år införde man en ny sexualbrottslagstiftning där man stärker brottsoffrets ställning i rättsprocessen utan att för den skull göra avkall på att bristande samtycke ska utgöra gränsen för våldtäkt. Bland annat har möjligheten att försvara sig med att säga att man ärligt trodde att det fanns samtycke försvunnit. Lagstiftningen innehåller också, och det här tycker jag är intressant, ett antal kriterier för att pröva om det var

rimligt i lagens mening att anta att samtycke förelåg. Varför kan inte Sverige när Storbritannien kan?

Är justitieministern beredd att faktiskt inte bara analysera, som Lagrådet också har begärt, utan också pröva hur lagen kan skärpas? Det måste nödvändigtvis inte ske med ett uppskjutande av det som är planerat. Det är naturligtvis bättre med lite än med ingenting alls.

Däremot tycker jag att man bör tillsätta en ytterligare utredning som tittar vidare på detta utifrån den här domen, med tanke på att vi annars riskerar att faktiskt hamna där Bulgarien har hamnat, att dras inför domstol. Jag är som sagt var fortsatt förvånad över att justitieministern uppenbarligen tänker stå fast vid det här.

Man har inte tagit till vara Lagrådets synpunkter mer än till dels när det gäller analysen. Det vore intressant att få höra det utvecklat. Jag tycker att det är onödigt att fördröja lagstiftningen. Lägg det som finns på bordet, men utveckla resterande och kom med tillägg om det finns erforderliga skäl för att göra det. Det är orimligt att Sverige, som brukar företräda och biträda de mänskliga rättigheterna i alla sammanhang, riskerar att bli draget inför domstol på ett nesligt sätt och bli anklagat för att bryta mot mänskliga rättigheter.

Storbritanniens exempel är efterföljansvärt. Kan man fastställa ett antal kriterier där så bör vi kunna det också i Sverige.

Anf. 8 JOHAN LINANDER (c):

Fru talman! Justitieministern hävdar att dagens lagstiftning redan täcker upp de situationer som vi fyra som sitter här beskrev. Men det stämmer inte – åtminstone inte i det fall som jag beskrev, när kvinnan inte har gjort motstånd. Båda parter kan vara helt överens om de faktiska omständigheterna. Kvinnan säger själv att hon inte gjorde något motstånd och inte sade någonting, och att hon var så rädd att hon inte vågade. Hon blev paralyserad och lämnade sin kropp, som man ofta beskriver det. Den man som då tar för sig kan inte dömas för sexualbrott enligt dagens lagstiftning.

Jag blev lite förvånad över att justitieministern säger så helt tvärsäkert att Bulgariendomen ska tolkas på ett visst sätt. Det finns åtminstone tre stycken professorer, Leijonhufvud, Wennberg och Diesen, som har uttalat sig om frågan i motsatt riktning mot vad justitieministern gör nu.

Jag blir ytterligare lite förvånad när justitieministern säger att ett samtyckeskrav kommer att sätta fokus ännu mer på kvinnans klädsel, hur hon dansar på dansgolvet och så vidare. Jag utgår från att justitieministern inte menar att en kvinnas klädsel och rörelsemönster på dansgolvet ska kunna tolkas som ett ja till sex. Man skriver tydligt i förarbetena vad som ska räknas som samtycke, så det är klart att domstolen i ett sexualbrottsmål inte ska ta hänsyn till sådana ovidkommande saker, som har hänt tidigare under kvällen.

Jag förstår att justitieministern inte tänker ta med samtyckeskravet i sexualbrottspropositionen. Från Centerpartiets sida kommer vi att yrka på det, men vi har inte för avsikt att stoppa den nya lagstiftningen om vi nu inte får igenom vårt krav. Vi hoppas att en ny, bra regering efter 2006 års val kan göra det.

Anf. 9 TINA ACKETOFT (fp):

Fru talman! Jag känner mig som en papegoja. Man kan nästan tro att vi har läst in oss på samma handlingar, vilket vi naturligtvis också har gjort.

Också jag är förvånad över att justitieministern så kategoriskt helt kan avskriva Bulgariendomen och säga att vi i Sverige i princip redan uppfyller detta, vilket vi ju vet att vi inte gör. Johan Linander har bland annat tagit upp detta tidigare i dag.

Om justitieministern nu inte sätter någon tilltro till mina bristfälliga juridiska kunskaper – vilket han inte heller ska göra – så undrar jag om han lyssnar på Lagrådet. Finns det någon källa som man ska lyssna till så är det Lagrådet, och där säger man klart och uttryckligt att de citerade uttalandena i domen emellertid ger vid handen att Sverige för att inte bryta mot Europakonventionen är skyldigt att införa lagstiftning som medför att varje sexuell akt som inte bygger på samtycke ska vara straffbar. Hur ser justitieministern på det uttalandet? Man måste ju i alla fall respektera Lagrådets juridiska kunnande.

Lagrådet säger också någonting som jag undrar om justitieministern har tagit fasta på. Det är något som vi i Folkpartiet har tittat mycket på under den senaste tiden. Lagrådet säger tydligt att man kan överväga att mjuka upp kravet på att en person har befunnit sig i – och nu kommer vi till det här igen – hjälplöst tillstånd. Man mjukar alltså upp kraven på detta och låter straffbestämmelserna omfatta även de fall där en person har befunnit sig i en särskilt utsatt situation. Man skulle kunna anse att det är i linje med Bulgariendomsstolen att utforma lagtexten på det sättet.

Jag skulle vilja höra vad justitieministern säger om detta. Vi kommer alltså tillbaka till det hjälplösa tillståndet och till huruvida gällande praxis fortfarande ska anses vara praxis enligt justitieministern.

Jag hade också en hel del andra frågor. Vad avser till exempel justitieministern att göra för att den nya lagen verkligen ska få ett reellt inflytande i vardagen hos kvinnor och i kvinnors liv? Folkpartiet kommer inte heller att gå emot lagen, men vi hoppas att den blir mer fulländad än utkastet har varit.

Anf. 10 PER LANDGREN (kd):

Fru talman! När det är flera interpellanter eller flera som deltar i debatten finns det en möjlighet för en minister att välja lite grann mellan vad som ska svaras på eller inte. Jag ska därför begränsa mig, och fråga om ministern anser att en lagreglering som bygger på samtycke skulle försvaga kvinnans ställning och hennes rättigheter.

Anf. 11 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jo, vi sätter stor tilltro till Lagrådet, och vi fäster stor vikt vid att det har kommit en dom som handlar om de här sakerna. Vi överväger detta noga. Allt det här stämmer. Vi kan konstatera att vi redan i dag har en lagstiftning där det inte ställs krav på att det i varje situation ska vara våld eller hot om våld. Vi har alla de situationer som jag berättade om. Självfallet tycker vi att det är bra att en sådan här diskussion har förts. Vi fäster stor vikt vid detta.

Jag ska svara lite kort på några saker som ni har tagit upp här. Storbritannien har haft detta i tio år, men det går inte att jämföra det brittiska rättssystemet med det svenska. Där har man *common law*; det bygger på rättspraxis jämfört med svensk lagstiftning.

Däremot ska det självklart till en utvärdering av den nya lagen från början. Det tycker jag är viktigt att framhålla. Det finns ingenting som säger att detta inte ska utvärderas på samma sätt som andra saker. Det finns inget som säger att det aldrig någonsin kommer att ske någon ändring i den här lagen. Det är 75 större eller mindre ändringar. Det kommer alltså att ske en utvärdering.

Hur ska vi då kunna se till att lagen följs? Det räcker ju inte bara med lagstiftning, som sades här. Vi har givit ett uppdrag till JämO Claes Borgström, som ska se hur lagen tillämpas, hur kvinnor bemöts i rättsalen och hur man ska kunna få dem att anmäla i större utsträckning. Det räcker inte med bara lagstiftning.

Men det går inte att som Johan Linander säga att vi ska ha den nya lagen nu, men bygga in samtycke. Det går inte! Man får välja. Antingen har vi lagen, eller också säger vi att vi ska ha samtycke. Då stoppar vi allting och så börjar vi om. Det finns inte någon utredning eller några remissinstanser som på något sätt säger att vi ska lägga in samtycke i det här. Det är omöjligt. Det går inte heller att skriva in i förarbetena att man inte ska tillmäta betydelse av de saker som jag nu nämner samtidigt som man ska fokusera på kvinnan och samtycket. Självfallet poängterar man då just huruvida det har varit ett samtycke eller inte. Då går det inte att ha det så; det går inte att blanda äpplen och päron på det sättet.

Vi vill gå ifrån det synsättet och i stället ge ett bättre stöd för kvinnan, både i lagstiftning och i tillämpning. Vi har en lång bit kvar – det är ingen tvekan om det. Men vi får en betydligt bättre lagstiftning. Sedan ska vi följa upp den på olika sätt, bland annat genom det uppdrag som vi har givit.

Frågan om hjälplöst tillstånd är ett mycket vidare begrepp än vad många känner till. Det är inte så att man måste vara utslagen på något sätt eller inte rent fysiskt kan göra motstånd. Det kan till och med vara så att man är aktiv själv i ett sådant hämningslöst beteende att man faktiskt är i ett hjälplöst tillstånd. Det är viktigt att komma ihåg detta. Man ser ju gärna en bild framför sig där någon måste vara totalt utslagen. Så är det inte! Man kan på många sätt vara väldigt aktiv i de olika handlingarna, men vara i en sådan situation att man faktiskt är i ett hjälplöst tillstånd. Det är viktigt att lyfta fram detta, och det finns också i svensk rättspraxis.

Jag har säkert missat någon fråga här, men jag har ju möjlighet att återkomma.

Anf. 12 MARIA LARSSON (kd):

Fru talman! Det är inte lätt att komma ihåg allt. Tack för klara besked! Vi kan höra och förstå att lagstiftningen inte kommer att innehålla någonting av det som vi har stått här och önskat i dag. Något avseende kommer inte att fästas vid Bulgariendomen. Något avseende kommer inte heller att fästas vid vad Lagrådet har sagt. En analys kommer att följa, men det blir inga förslag till förändringar utifrån den analysen. För mig syns det lite märkligt att man kan göra en analys och på förhand uppenbarligen veta vad den kommer att resultera i. Här gör man en ana-

lys, och man kommer att se att det finns öppningar. Det finns det uppenbarligen eftersom alla jurister inte är överens med Thomas Bodström om att Bulgariendomen inte skulle ha något att göra med mänskliga rättigheter och Sveriges rättsförhållande till detta.

Om man gör en sådan analys och man skriver om den i den proposition som ska läggas fram för riksdagen bör man också, om man är ansvarsfull, fortsätta att omedelbart utreda den delen. Man bör inte nöja sig med att utvärdera den nya lagen, utan man bör faktiskt omedelbart tillsätta en utredning som kan djupdyka i problematiken. Man bör naturligtvis också stämma av på vanligt sätt i form av remisser, för det här har ingen remissinstans fått chans att yttra sig över därför att saken inte var aktuell när remissbehandlingen ägde rum eller när kommittén satt och arbetade.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att poängtera det, och jag tycker att det är en justitieministers ansvar att faktiskt se till att vi följer de mänskliga rättigheterna och att Sverige inte riskerar att släpas inför Europadomstolen på ett så här nesligt sätt. Jag skulle gärna vilja att justitieministern kunde tillstyrka att man omedelbart tillsätter en sådan utredning för att belysa den här frågan och djupdyka i den, så att vi är på den helt säkra sidan, vilket jag inte tror att vi är.

Jag tror att det föreligger en risk. Flera med mig tror att det föreligger en risk, och det är justitieministerns ansvar att faktiskt ta den frågan på allvar.

Anf. 13 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Jag svarar först på Per Landgrens fråga. Jag har delvis svarat på den. Jag anser att kvinnorna får en sämre position. Juridiskt, rent tekniskt, tror jag i och för sig inte att de får det sämre, men de får en mycket svårare situation med alla de frågor och allt det fokus som blir. Jag tror att det skulle kunna leda till att det blir färre anmälningar i stället för flera. Och, som sagt, det här har funnits i tio år i England. Och åklagare som har studerat det här säger att det inte är fler fällande domar där på något sätt. Det finns en inbyggd svårighet i sexualmål på grund av den bevisning som kan finnas, men där man har det här är det inte på något sätt ett bättre resultat, och det var ju bland annat det som man studerade.

Jo, vi är helt överens om att det är av yttersta vikt att Sverige följer de mänskliga rättigheterna, och självklart har vi analyserat det här på Justitiedepartementet, och det har inte bara skett efter Lagrådets yttrande, utan vi har gjort det tidigare. I lagrådsremissen var det uppenbarligen inte tillräckligt analyserat och visat, och vi tar till oss av den kritiken. Därefter har vi fortsatt att analysera, under de veckor som har gått sedan lagrådsyttrandet kom. Vi tar det på allra största allvar. Vi har den största respekten för det yttrandet, men det har inte på något sätt från Lagrådets sida sagts att det här avstyrks därför att det strider mot Europakonventionen och så vidare. Vi efterföljer Lagrådet.

Sedan kan vi inte bedöma den här lagen och sätta i gång nya lagförslag samtidigt som en ny lag träder i kraft. Det skulle vara ett fullkomligt unikt beteende. Det är däremot viktigt att vi följer och utvärderar den nya lagen för att se om det behövs kompletteringar eller ändringar, större eller mindre. Det vet vi inte. Det har ju visat sig bland annat när det gäller kvinnofridskränkningen och sexköpslagen att det har varit nödvän-

digt. Man har just följt arbetet och sett att detta inte har tillämpats på det sätt som kanske var önskvärt från början. Det är självklart att vi gör detta. Hur det sedan blir i framtiden vet vi inte. Men nu ska vi lägga fram det här förslaget, som jag ändå någonstans tror att det finns en stor enighet kring. Sedan kan vi fortsätta att diskutera de här sakerna, och det lär vi göra därför att vi har en bra bit kvar innan vi kan känna oss nöjda med hur det fungerar för kvinnor i de här situationerna. Där tror jag också att vi faktiskt är väldigt överens.

Tack så mycket för en bra debatt!

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2004/05:52 om försäkringskassornas handläggningstider

Anf. 14 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Linnéa Darell har frågat mig vilka åtgärder jag planerar att vidta för att landets försäkringskassor ska klara både nuvarande mål om handläggningstider och de uppgifter som följer med en eventuell ändrad lagstiftning på sjuklöneområdet den 1 januari 2005.

Regeringen anser att det är oacceptabelt med långa handläggningstider för sjukpenningärenden. Sjukförsäkringens syfte är att ge en person som drabbas av sjukdom en ersättning som är relaterad till inkomstbortfallets storlek. Den enskilde är beroende av ersättningen för sin försörjning, och regeringen menar att det är mycket viktigt att sjukpenningärenden handläggs både så snabbt som möjligt och konsekvent enligt gällande lagstiftning.

För att förkorta handläggningstiden för ärenden angående rätt till sjukpenning har regeringen redan under sommaren gett Riksförsäkringsverket i uppdrag att vidta åtgärder. Uppdraget, med förslag till åtgärder, redovisades till regeringen den 15 oktober i år. RFV föreslår i huvudsak tre åtgärder. Den första åtgärden gäller Försäkringskassans arbetsmetoder som ska bli mer effektiva. För att uppnå detta ska gemensamma riktlinjer införas som anger hur handläggning av rätten till sjukpenning, rehabiliteringspenning och samordning ska ske. Till exempel gäller detta vilka moment som ska göras i handläggningen liksom när och hur lång tid momentet bör ta. Den andra åtgärden som föreslås är att försäkringskassan ska få in ärenden snabbare efter sjuklöneperioden. RFV föreslår bland annat att en regeländring införs i lagen om sjuklön som innebär att om arbetsgivaren i början av ett sjukfall får in ett läkarintyg som sträcker sig förbi sjuklöneperioden ska arbetsgivaren sjukanmäla den anställda och skicka in läkarintyget till försäkringskassan inom ett visst antal dagar. Den tredje åtgärden gäller försäkringskassans prioritering av ärenden där rätten till sjukpenning är oklar. RFV föreslår bland annat att det på försäkringskassan skapas en rutin gällande dessa ärenden för att den enskilde tidigare ska få information om att rätten till sjukpenning är oklar. Förslagen till åtgärder bereds för närvarande inom departementet.

Vad gäller Linnéa Darells fråga angående vilka åtgärder jag planerar vidta för att landets försäkringskassor ska klara de uppgifter som följer med en eventuell ändrad lagstiftning på sjuklöneområdet den 1 januari

2005 förutsätter jag att Linnéa Darell åsyftar det förslag som regeringen lämnat om att arbetsgivare från och med den 1 januari 2005 ska medfinansiera arbetstagares sjukpenning. Förslaget kommer att medföra ökade arbetsuppgifter för försäkringskassan. Det gäller till exempel uppdatering av uppgifter om arbetsgivare, beräkning av vilken avgift respektive arbetsgivare ska betala och informationsinsatser till arbetsgivarna. Regeringen har i budgetpropositionen föreslagit att försäkringskassan tillförs extra resurser för detta arbete, och jag bedömer att detta inte ska fördröja utbetalningen av sjukpenning.

För år 2005 tillförs försäkringskassan totalt sett 508 miljoner kronor till åtgärder för att bryta utvecklingen inom ohälsområdet.

Anf. 15 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Tack för svaret! Anledningen till att jag har ställt den här frågan är, som sagt, de återigen alarmerande signalerna om att många sjukskrivna får vänta på sin sjukpenning. Det senaste vi såg var att knappt hälften fortfarande inte får sin sjukpenning inom den tid som är målet, och målet är ju att det ska ske inom 30 dagar. Det är ett mycket rimligt mål, och vi är väl helt överens om att det måste nås så fort som möjligt.

Men även om förslagen från Riksförsäkringsverket, som lämnades i fredags, förverkligas kommer det att ta sin tid. Det lär knappast ha hänt så mycket med de tre förslag som finns angivna. Det är knappt tre månader kvar till årsskiftet. Och om nu regeringen får igenom sitt förslag om medfinansiering av sjukpenningen för arbetsgivarna går också det i gång med en ökad arbetsbelastning på kassorna.

Jag läser i propositionen, där det är beskrivet vad som ska hända, att försäkringskassan omgående efter en kalendermånads slut ska summera samtliga utbetalningar av sjukpenning som kan hänföras till en viss arbetsgivare och att arbetsgivaren då ska kunna räkna med att få beslut om avgiften i början av månaden. Vad jag förstår kommer, om förslaget går igenom, den första prövningen för kassorna, och därmed också arbetsgivarna, att ske omkring den 1 februari. Dit är det ju som bekant inte särskilt långt.

När man inför en ny lagstiftning tar det lite tid innan de som ska handlägga det kommer in i de nya arbetsuppgifterna. Även om det nu är avsatt pengar till nya arbetsuppgifter antar jag att det inte sitter människor och väntar på kassan som inte har något jobb i dag. Det ska väl rekryteras och utbildas, och rutiner ska skaffas. Det kommer att ta sin tid innan man uppnår effektivitet i handläggningen. Vi får i andra sammanhang beskrivet för utskottet att förändringsarbete pågår. Ungefär ett halvår brukar det ta innan man kan säga att man har full nytta av de resurser som har tillsatts.

Eftersom också den här nya lagstiftningen, om den går igenom, innebär att ni har kommit på kollisionskurs med arbetsgivarna kommer naturligtvis inte tålamodet att vara så stort hos dem. De sjukskrivna som väntar på pengar är ju redan irriterade. Jag tycker inte att det här svaret är helt fullödigt. Jag skulle vilja höra lite mer utvecklat vad ditt budskap till framför allt Sveriges arbetsgivare är.

Anf. 16 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman! Tack för svar på interpellation, och tack för interpellation om angeläget ämne, Linnéa Darell.

Den sjukskrivne kan ju i dag få vänta i 60, 70 eller 80 dagar. Enligt pressen hemma i Dalarna var Dalarna värst med sitt köläge ett tag under hösten med 80 dagars väntan på att få sina pengar. Apropå debatten om vi ska ligga kvar på 80-procentsnivån i sjukförsäkringssystemet, som vi tycker, eller gå tillbaka till den gamla socialdemokratiska nivån på 70 % eller Moderaternas på 65 % finns det berättigade frågor om den ekonomiska stress som den enskilde faktiskt utsätts för. Här är det inte fråga om några sänkningar i procent av det mindre formatet. Här drabbas ju den enskilde av noll pengar under avsevärd tid och kan hamna i mycket akuta likviditetsbekymmer med sin privatekonomi.

Jag fick svar häromdagen på en skriftlig fråga till ministern. Svaret i dag blev ungefär detsamma, att myndigheten ska kämpa på och försöka ändra sina metoder och snabba upp ärenden efter sjuklöneperioden. Man ska ha en del andra administrativa insatser, och man ska på det sättet försöka förkorta tiden.

Vi vet också, som Linnéa ställde frågan om, att det tillkommer, och det medger ju ministern, ett stort ytterligare administrativt uppdrag från den 1 januari. Finns det egentligen i utsikt att den enskilde medborgaren ska få någon snabbare service under rimlig tid framöver? Eller kommer den enskilde som drabbas av sjukskrivning att under månader eller år framåt – eller vilken tidsperioden är – att komma i allvarlig kläm?

Jag saknar det beskedet från statsrådet även i svaret i dag. Vad är åtagandet för myndigheten? Vilket är regeringens krav på myndigheten? Är ni nöjda med något slags målsättning från myndigheten att försöka snabba upp med lite bättre rutiner, eller finns det ett bestämt krav från regeringsmakten att man ska sköta utbetalningarna och klara det inom 30 dagar? Eller är ni nöjda med att man gör så gott man kan?

Den andra huvudfrågan för mig är om statsrådet skulle kunna tänka sig den omvända ordningen, att man beaktar medborgarens behov och betalar ut. Om utredning sedan visar att individen inte är berättigad till summan får man göra ett återkrav i så fall. Är det någonting som regeringen och statsrådet skulle kunna tänka sig?

Anf. 17 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Statsrådet har i sitt svar till Linnéa Darell bland annat pekat på att handläggningstiderna på försäkringskassan ska kunna kortas genom att riktlinjer införs om handläggning av rätten till sjukpenning och rehabiliteringspenning. Vi har gång efter annan läst, bland annat i Dagens Medicin, hur läkare redogör för att de har svårt att förstå reglerna. Många har uttryckt att vid upp till 40 % av de sjukintyg de har skrivit har de egentligen inte ansett att patienten behöver någon sjukskrivning. Det vållar också problem hos försäkringskassan. Det tar mycket tid att reda ut.

Jag tänkte höra med statsrådet om statsrådet anser att det behöver vara tydligare regler för sjukskrivning eller inte.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

Anf. 18 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Som också angivits i det svar som har lämnats på Linnéa Darells interpellation anser regeringen att det är oacceptabelt med de långa handläggningstider som vi nu har när det gäller sjukpenningärenden. Målet är att sjukpenning ska utbetalas inom 30 dagar i 90 % av alla ärenden. Det varierar mellan de olika försäkringskassorna. Handläggningstiderna varierar regionalt. Det är något som utskottet är väl informerat om. Vi har betydande skillnader i den administrativa hanteringen av olika ärendeslag inom försäkringskassan.

Det är ju detta som är bakgrunden till den stora reform som vi nu är i full färd med att genomföra, nämligen att förstatliga försäkringskassorna, att skapa en sammanhållen myndighet inom detta område just för att förbättra ledningen och styrningen av verksamheten och skapa goda förutsättningar för att utarbeta handlägningsrutiner men också stöd för handläggningen ute på varje försäkringskassa. Där är målsättningen att öka effektiviteten och förbättra beslutsunderlagen och kvaliteten i besluten.

Det andra som regeringen genomför är att vi har tillfört och kommer att tillföra ytterligare resurser till administrationen inom försäkringskassan. Det behövs också. Den nya lagstiftning som träder i kraft från årsskiftet kommer att ställa större krav på administrationen, precis som sägs både från Linnéa Darells och Ulrik Lindgrens sida. Det är då rimligt att det tillförs extra resurser för detta arbete. Det är naturligtvis så – för att ge svar på de frågor som har ställts – att det här handlar om att kunna möta de berättigade krav som arbetsgivare men också arbetstagare har i en situation när man också ökar medfinansieringen inom sjukförsäkringen.

Det handlar nu om att kunna bygga upp rutiner och metoder som gör att man kan svara upp mot de krav som kommer att ställas. Detta arbete pågår. Det pågår ett förberedelsearbete. Jag har all tilltro till att man inom försäkringskassorna kommer att göra precis allt vad man kan för att uppnå de mål som är satta.

Det pågår också ett fortlöpande utvecklingsarbete inom försäkringskassorna. Det har sin grund i beslut som tidigare är fattade här i riksdagen när det handlar om att förbättra hela sjukskrivningsprocessen så att den löper bättre och man sätter människan i centrum.

Det är inte acceptabelt att man ska stå utan försörjning. Det är inte heller acceptabelt att man ska hamna i en situation där man inte får sin ersättning som man har räknat med. Man måste i ett tidigt stadium bli uppmärksam på att rätten till sjukpenning ifrågasätts.

Det är bakgrunden till det uppdrag som lämnades till Riksförsäkringsverket under sommaren. Om rätten till sjukpenning ifrågasätts ska detta mycket snabbt komma den försäkrade personen till del.

Det är läkarna som sjukskriver. Det pågår också ett arbete med att öka kompetensen inom försäkringsmedicinens område. Jag har stor tilltro till att vi kommer att ta betydande steg framåt när det gäller att öka kvaliteten i de underlag till beslut som lämnas från det hållet.

Svar på
interpellationer

Anf. 19 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Berit Andnor säger att tilltron är stor till att man ska klara det här. Men man måste ändå se den verklighet som försäkringskassorna lever i, den verklighet som alla sjukskrivna möter och den verklighet som arbetsgivarna kommer att möta efter nyår. Det är bara några veckor sedan som rapporterna visade att den genomsnittliga totala väntetiden på sjukpenning har ökat med nio dagar i år. Skälet till det är naturligtvis att försäkringskassorna har kravet på sig att vara mer noggranna och att alla underlag inte är perfekta.

Det är självklart att kassorna ska vara mer noggranna, men dessutom har de ju fått nya arbetsuppgifter. Jag förstår inte vilken verklighet som statsrådet beskriver. Man ligger efter med verksamheten, och problemen med väntetiderna har ökat under året. Nu får man med väldigt kort varsel nya arbetsuppgifter.

Trycket från arbetsgivarna kommer att bli hårt på att det hela ska vara välfungerande eftersom de sedan tidigare är mycket kritiska till försäkringskassorna. Om regeringens förslag går igenom i riksdagen kommer man på total kollisionskurs med arbetsgivarna. Om man får majoritet för det här förslaget driver man igenom det mot alla remissinstansers och inte minst mot arbetsgivarnas vilja.

I det läget säger ansvarig minister att man har fått nya pengar för detta. Jag tror inte att det på ditt eget departement skulle innebära att nya arbetsuppgifter och problem med att komma i kapp skulle lösas med nya pengar på så att säga första dagen. Det är ju det kravet ni ställer på försäkringskassorna när du säger att ni har tilltro till att de ska göra vad de kan för att lösa detta.

Vi har ju fått rapporter i utskottet om uppdrag som är givna både genom riksdagen och direkt från regeringen till olika myndigheter. Det tar tid. Titta på samordningen med arbetsförmedlingen som skulle underlätta för människor som behöver byta jobb. Det har ju nästan inte blivit några effekter trots att det har pågått i ett år. Det har tagit lång tid att hitta rutiner och att arbeta sig samman. Precis den frågan står vi inför också här.

Jag tycker inte att vi har fått något svar. Min fråga är fortfarande: Vad är svaret till Sveriges arbetsgivare? När kommer de att få besked?

Anf. 20 ULRIK LINDGREN (kd):

Fru talman! Jag har noterat i statsrådets svar till både mig och Linnéa Darell att ni finner att det är oacceptabelt med dessa väntetider och att målet är att väntetiderna ska vara mindre än 30 dagar i 90 % av ärendena. Vi har ju tidigare hört talas om processen att förstatliga försäkringskassan, men det ligger långt fram i tiden innan det är klart och har landat i sina administrativa rutiner. Folk kommer alltså att få fortsätta att vänta, det är en rimlig gissning. Sedan kommer det också att fordras mycket mer administration när ni ska krångla igenom förslaget till nytt system med förändrat arbetsgivaransvar som ska gälla från den 1 januari.

Jag saknar fortfarande svar på frågan om regeringens bestämda krav. Vilka är de kraven? Regeringen begär alltså att försäkringskassan inom en 30-dagarsperiod ska prestera detta gentemot medborgarna. De ska så att säga ha ut sin rätt.

Sedan uppfattade jag inte heller att statsrådet kommenterade den omvända ordningen, alltså att försäkringskassan först preliminärt betalar ut ersättning och sedan, om utredningen visar att den enskilde inte är berättigad till ersättning, kan kräva den tillbaka.

Jag saknar resonemang om medborgarrätten. Om medborgarna inte sköter sina inbetalningar till myndigheter i tid drabbas de ju av olika påföljder och kan hamna hos kronofogden, och det är helt rätt. Medborgarna har inte bara rättigheter utan även skyldigheter. Eller anta att ett företag inte betalar sjuklönekostnaden i tid, då skulle det bli ett himla liv.

Men för försäkringskassan finns det bara ett mål uppsatt. Det finns inget bestämt krav, och det finns inte heller något sanktionssystem för försäkringskassan om medborgarna inte får ut sin rätt.

Anf. 21 ANNA LILLIEHÖÖK (m):

Fru talman! Jag vill haka på Ulrik Lindgrens kommentar. Medborgarna är ganska utsatta i det här läget. Det är inte bara läkare och försäkringskassor som har svårt att tolka reglerna. Det är om möjligt ännu svårare för den enskilde att förstå vad man är berättigad till när det gäller att vara sjukskriven. Det är också ganska orimligt att lämna den enskilde i okunnighet om detta.

Ett annat problem är att sjukkassan inte har tid att hålla kontakt med arbetsgivarna. Det drabbar också den enskilde. Arbetsgivaren mäktar inte med att avgöra om någon är sjuk eller inte. Det gör att den enskilde tror att detta är en giltig grund för sjukskrivning.

Återigen vill jag ställa frågan till statsrådet: Är hon beredd att se till att reglerna görs klarare så att både läkare och försäkringskassa och inte minst den enskilde kan förstå vad det är som utgör grund för sjukskrivning, vad det är som gäller för sjukskrivning för trötthet och för konflikter på arbetet?

När ska man få i gång avstämningsmöten? Hur lång tid kommer det att ta innan försäkringskassan kommer i gång med det som vi beslutade om för ett och ett halvt år sedan, men som fortfarande inte äger rum? Nu kommer det att bli press från arbetsgivarna eftersom det är försäkringskassan som beslutar och arbetsgivarna som betalar. Jag är till och med orolig för att det nu kommer att bli en ordentlig press när det gäller för-tidspensioneringarna. Arbetsgivarna involveras ju inte i dem.

Anf. 22 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Ja, jag har stor tilltro till försäkringskassan, och jag har väldigt stor tilltro till den nya myndigheten. Det är oerhört centralt och viktigt att vi kan genomföra förstatligandet av försäkringskassan just för att förbättra ledningen och styrningen av verksamheten, för att få en större enhetlighet i arbetsmetoder och handläggningsrutiner och också för att kunna införa nya ärendehanteringssystem som understöder arbetet.

Min fråga till Linnéa Darell, som har varit motståndare till förstatligandet, är: Vad vill ni genomföra? Vilket är receptet från Folkpartiet och Kristdemokraterna för att man ska komma till rätta med problemen med handläggningstiderna?

Vi från regeringen har varit väldigt tydliga i våra krav på försäkringskassan, Ulrik Lindgren. Om detta finns det inget tvivel. Vi har satt upp

ett mål, och det är 30 dagar. 90 % av alla ärenden ska hanteras inom 30 dagar – i dag är den siffran 60 %.

Vi har stora lokala eller regionala variationer. Det är inte godtagbart. Bakgrunden till att vi har tagit initiativet till att förstatliga försäkringskassorna är just att man ska kunna förbättra ledningen och styrningen av verksamheten. Det är icke godtagbart att det ska vara så stora skillnader som det är mellan olika delar av vårt land. Det är den ena delen.

Den andra delen är resurserna. Vi avsätter drygt en halv miljard ytterligare i resurser till försäkringskassan just för att skapa ett ökat utrymme för att man ska kunna klara sitt arbete inom ohälsoområdet.

Det pågår ett utvecklingsarbete som innebär att själva sjukskrivningsprocessen utvecklas så att den blir mer effektiv och man får bättre underlag. Det handlar ju inte bara om att själva handläggningen på försäkringskassan tar tid, utan det handlar mycket om, och det finns det väldokumenterade underlag som visar, att det tar tid innan man får in alla intyg och underlag både från den enskilde individen och från arbetsgivaren.

Det här måste snabbas upp och bli effektivare för vi måste sätta människan i centrum. Det är icke acceptabelt att du som enskild individ inte ska kunna klara din försörjning. Om detta är vi mycket tydliga från regeringens sida.

Det är inte heller rimligt att du ska hamna i en situation där du inte klarar din försörjning på grund av att du inte i tid får veta att din rätt till sjukpenning ifrågasätts.

Här finns ett klart och tydligt ansvar för försäkringskassan, och det finns, vad jag vet, inga oklarheter när det gäller hur man ska bedöma detta. Vi har våra försäkringsläkare. Vi har dessutom läkare som deltar i sjukskrivningsprocessen. I den delen krävs det ytterligare förstärkningar när det gäller utbildningsinsatserna. Om detta är vi också överens.

Sammantaget är det ett utvecklingsarbete som pågår. Det var inte någon stor överraskning att propositionen om drivkrafter som nu lämnades denna vecka skulle komma. Det finns nu ett underlag som ligger i riksdagen för bedömning och beslut under den återstående tiden fram till årsskiftet, och det pågår ett utvecklingsarbete.

Vi är inte nöjda med situationen som den är i dag. Men jag vill fråga interpellanten och samtliga deltagare i debatten: Vad är ert recept? Vad är det ni vill göra? Hur vill ni organisera verksamheten? Vad är det för resurser som ni kan tänka er att tillföra, förutom att sänka ersättningsnivåerna i socialförsäkringarna?

Anf. 23 LINNÉA DARELL (fp):

Fru talman! Kvar står, trots allt vackert tal från regeringens företrädare, att det är enorma väntetider för ungefär hälften av alla sjukskrivna i dag och att väntetiderna har ökat i år.

Om jag kommer ihåg svaret rätt från Riksförsäkringsverket på det uppdrag som statsrådet redovisar, belyser man också vad det innebär för försäkringskassorna i antal nya ärenden när man byter system, alltså när man lämnar den tredje sjuklöneveckan och i och med arbetsgivarnas medfinansiering övergår till två veckors sjuklöneperiod. Omräknat innebär den veckan 250 000 nya ärenden för försäkringskassorna – det tillsammans med att man redan ligger efter med hälften av alla utbetalningar

och att man har struligheter när det gäller underlag. Det är ändå kassorna som måste hantera det.

Jag vet att det pågår ett arbete tillsammans med läkare och att man försöker hitta lösningar, men trots allt gäller tidpunkten den 1 januari.

Jag kan inte se att du har givit något enda svar till arbetsgivarna. Den 1 februari förväntar sig Sveriges arbetsgivare, om ert förslag går igenom i riksdagen, att få besked om vad det är för avgifter man ska betala. Arbetsgivaren har aldrig någon möjlighet att vänta och se och säga: Ja, ja, det hinner jag inte med, men målet är att jag ska betala. Kravet är att räkningen ska betalas när den kommer. Och kommer inte räkningen i tid, ställer det till mycket oro och problem och leder till frågor hos arbetsgivarna, och någon ska också ha tid att svara på dem.

Jag konstaterar efter den här debatten att vi inte har fått några svar. Besvikelsen är stor hos Sveriges arbetsgivare och hos de sjukskrivna, inte bara hos oss. De medborgare som berörs, antingen det är en enskild person och sjukskriven eller om det är en arbetsgivare, känner oro inför årsskiftet.

Anf. 24 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Fru talman! Som jag sagt i mitt svar till interpellanten är vi inte nöjda med de brister som vi ser när det gäller handläggning. Det handlar inte bara om handläggningstiderna utan det handlar också om kvaliteten i underlagen.

Vi avsätter ökade resurser till försäkringskassorna just för att man ska få det utrymme som krävs för att förbättra arbetet inom ohälsområdet. Just nu genomför vi en stor omorganisation av försäkringskassan. Det sker ett utvecklingsarbete när det gäller handlägningsrutiner och metoder. Det handlar om att effektivisera sjukskrivningsprocessen.

Vi är inte framme där vi kan säga att det här fungerar alldeles utmärkt. Vi har ambitionen att se till att detta fungerar från årsskiftet, därför att det är naturligtvis väldigt viktigt att arbetsgivaren och arbetstagarer, den som är i behov av stöd från samhällets sida, möts av en väl fungerande försäkringskassa. Om detta är vi helt överens.

Men jag har ännu inte fått något svar på vad som är oppositionens svar. Vad är det ni vill göra? Hur vill ni komma till rätta med situationen? Vi har lagt fram förslag, gång på gång, där vi har utvecklat och förbättrat den här processen, och vi kommer med nya förslag och tillsätter också resurser. Men vad är det som är alternativet? På detta har inte jag fått något svar i denna interpellationsdebatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2004/05:13 till lagutskottet

2004/05:27 till skatteutskottet

2004/05:29 till miljö- och jordbruksutskottet

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.17 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

10 § Frågestund

Anf. 25 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Nu följer frågestunden. Från regeringen deltar finansminister Bosse Ringholm, miljöminister Lena Sommestad, statsrådet Ulrica Messing, socialminister Berit Andnor och statsrådet Morgan Johansson.

Från bidrag till arbete

Anf. 26 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Morgan Johansson om den folder jag visar upp för kammaren. Den är ur regeringens budgetproposition.

I foldern kan man läsa hur mycket en socialbidragsberoende familj skulle behöva tjäna för att det ska löna sig för familjen att gå från bidrag till arbete. En familj med två barn behöver en månadsinkomst på 24 400 kr för att det ska vara någon idé. Det betyder alltså att för den som har sämst position på arbetsmarknaden är det knappt ens lönt att börja arbeta. Det är ju inte så enkelt att få en lön med det ingångsvärdet.

I dag står mer än en miljon människor utanför arbetsmarknaden, och därför vill jag fråga Morgan Johansson: Vad avser ansvarigt statsråd göra åt situationen? Hur tänker han förhindra att människor avstår från att gå från bidrag till jobb?

Anf. 27 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde för tio år sedan har antalet jobb ökat med närmare 300 000. Samtidigt har arbetslösheten kraftigt gått ned. Vi har också haft en högre tillväxttakt än jämförbara länder inom exempelvis EU-området. Det är ett tecken på att vi fört en politik som inneburit att människor haft lättare att få arbete och samtidigt också haft lättare att gå från bidrag till arbete. Under samma period har nämligen antalet socialbidragstagare kraftigt minskat.

Det innebär dock inte att vi inte måste vidta ytterligare åtgärder. När det gäller just socialbidrag och bidragssystem kontra arbete under de gångna tio åren kan man se att det nu lönar sig mer att gå från bidrag till arbete än det gjorde för tio år sedan. Samtidigt kan det fortfarande finnas kvar en del tröskeleffekter, vilket vi måste titta på.

Därför har jag också sagt att vi ska göra en socialbidragsöversyn, där syftet är att se över konstruktionen av socialbidraget, och samtidigt se vilka möjligheter det finns att hjälpa människor tillbaka till arbete genom exempelvis en bättre utbildningsinsats.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

Frågestund

Anf. 28 MAGDALENA ANDERSSON (m):

Herr talman! Tack för svaret. Det är skönt att höra att Morgan Johansson tänker göra någonting och har initierat ett arbete. Det hade dock varit av intresse att få höra vad Morgan Johansson själv har för tankar kring detta.

Om man värnar arbetslinjen, om man tror på att det är mer värdefullt att människor arbetar än är beroende av bidrag, borde man som ansvarig minister ha någon form av idé om vad vi ska göra för att hjälpa människor till ett annat och bättre beteende än vad fallet är i dag.

Anf. 29 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Ja, och den vägen går över tillväxt, genom att föra en ekonomisk politik som skapar fler arbeten i vårt land. Det är den politik vi från den socialdemokratiska regeringens sida fört under tio års tid. Vi har haft en högre tillväxtnivå och skapat fler arbeten, och vi har också kunnat sänka arbetslösheten kraftigt. Detta kan man se mycket påtagligt exempelvis i fråga om socialbidragstagandet. Huvudpoängen i politiken är trots allt att föra en politik som skapar jobb.

Jag tror inte att man ska gå den väg som Moderaterna föreslår och som innebär att man dramatiskt skär ned på trygghetssystemen för dem som hamnat utanför arbetsmarknaden. I så fall tror jag att otryggheten i vårt land skulle öka betydligt och det skulle också medföra att människor drog sig för att ta risker, till exempel när det gäller att byta arbete.

Jag tror att de drakoniska nedskärningar som Moderaterna föreslår inom trygghetssystemen skulle skapa mycket större problem också i tillväxthänseende.

Rattfylleri

Anf. 30 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Ulrica Messing. Den gäller rattfylleriet.

Problemet har ju aktualiserats de senaste dagarna genom den tragiska olyckan utanför Svedala där fem människoliv gick till spillo på grund av att en rattfull lastbilsförare körde på fel sida av vägen. Det har nu blivit känt att föraren druckit alkohol på färjan till Sverige.

Det är inget nytt problem. Det har länge varit känt att det förekommer mycket alkoholförtäring på Östersjöfärjorna. Polisen gör så gott den kan genom sina razzior. Det räcker emellertid inte för att stoppa detta.

Vi har i riksdagen behandlat lagstiftning om skydd mot terrorister i sjöfarten, men vi klarar inte av att hantera rattfylleriet på dessa färjor. Därför är min fråga till ministern: Vad tänker hon göra för att lösa det problemet?

Anf. 31 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag tror att jag och Johnny Gylling har samma uppfattning om det oacceptabla i att använda någon typ av fordon och samtidigt vara påverkad av alkohol eller andra droger. För att minska riskerna för en upprepning tror jag att vi måste göra saker på flera fronter.

När det gäller det som nyligen hände har Sjöfartsverket i dag skrivit ett brev till samtliga rederier om att de vill ha ett möte om just dessa frågor, det vill säga det oacceptabla i att servera alkohol till yrkeschaufförer när man vet att chaufförerna ska lämna färjan med fordon och sedan färdas på vägarna. Det är en viktig del.

En annan viktig åtgärd är naturligtvis det andra arbetet som vi gör. Det gäller till exempel alkoholåtgärden och utredningen kring påföljderna för rattfylleri och sjöfylleri. Det handlar om både lagstiftning och ny teknik, men det handlar i hög grad också om attityder.

Det exempel vi nu senast sett är oacceptabelt.

Anf. 32 JOHNNY GYLLING (kd):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Tydligt agerar rederierna på olika sätt när det gäller att servera alkohol. Jag har själv praktiserat på en linje där man har som policy att tipsa polisen om man ser misstänkta rattfyllerister. Det är, som sagt, inte acceptabelt att servera alkohol till yrkesförare och inte heller till andra som ska köra bil.

Samtidigt får vi inte gå dithän att vi diskriminerar och bara pratar om lastbilsförarna, varken de svenska eller utländska, utan detta måste gälla alla bilister och trafikanter.

Min nästa fråga är: När kan vi förvänta oss en skärpning av reglerna samt utökade kontroller när det gäller färjorna?

Anf. 33 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! När det gäller förslag till skärpt lagstiftning ska den utredning som nu arbetar med att titta på påföljderna för rattfylleri och sjöfylleri lämna sina förslag till regeringen i slutet av nästa år. Jag utgår från att de kommer att föreslå en rad skärpningar kring den lagstiftning som gäller i dag. Jag tycker också att de ska titta på vilka påföljder man använt sig av utifrån dagens lagstiftning och fundera över varför man inte alltid använt så starka påföljder som det funnits möjligheter till.

Regeringen har också tillsatt en utredning som ska titta på kravet på alkohol i alla nya fordon som färdas i Sverige. I regeringens direktiv sägs att vi vill gå före i kravet på en nationell lagstiftning om alkohol för yrkeschaufförer. Det gäller då inte endast långtradarchaufförer utan kan också gälla yrkeschaufförer som kör skolbussar och taxibilar.

Det är en viktig konkurrensfråga för oss. Men det är också en oerhört viktig trafiksäkerhetsfråga. Genom samarbete med olika organisationer som representerar allt från rederier, chaufförer och andra aktörer hoppas jag att vi kan gå fram tidigare med kravet om alkohol för just yrkestrafiken. Därmed kan vi också påverka attityder hos privatbilisten.

Anf. 34 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Så kom då förslagen många av oss inte ville se. Arbetsgivaren ska stå för 15 % av sjukpenningen. Det är ett företagsfientligt förslag som ger helt fel signaler. Företagen blir mer försiktiga att nyanställa.

Arbetsgivaren kan näppeligen göras ansvarig för vad som händer i hem och på fritid. Människor som redan har det svårt att ta sig in på arbetsmarknaden får det ännu svårare – funktionshindrade, kroniskt sjuka, med flera. Handikappförbundens samarbetsorgan, som representerar 475 000 medlemmar, skriver att det med kraft avstyrker förslaget. Det kommer att ytterligare försvåra för funktionshindrade att ta sig in på arbetsmarknaden.

Min fråga är: Varför lyssnar inte regeringen och dess handikappminister Berit Andnor på Handikappförbundens samarbetsorgan? Varför kör ni över dem?

Anf. 35 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Det förslag som regeringen nu har lagt fram om arbetsgivarnas medfinansieringsansvar anser vi vara väl avvägt. Det krävs insatser för att komma till rätta med de ohälsotal vi har. Det görs en rad olika insatser. Det är förslag som har presenterats i denna riksdag och också beslutats i riksdagen. Det är ett av de ytterligare steg som vi nu tar för att ta kraftfulla tag för att komma till rätta med ohälsoproblematiken.

Det kan finnas en risk med detta förslag. Det rör just den fråga som Kenneth Johansson tar upp om den så kallade selekteringen. Detta är något som redan i dag är en risk när det gäller arbetsgivarens val av arbetstagare. Det förslag som vi nu lämnar inrymmer också ett skydd för dem som återkommande har sjukdomsperioder. Vår uppfattning är att vi med det förslaget också ska kunna tillgodose de personer som har återkommande sjukdomsperioder.

Anf. 36 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Vill man stimulera entreprenörskap ska man lyssna på företagarna. Vill man underlätta för funktionshindrade att komma in på arbetsmarknaden är det väldigt bra att lyssna på dem som har många goda kunskaper och kontakter med dem. Dessutom är det väsentligt att lyssna på Handikappförbundens samarbetsorgan när det så klart och tydligt säger nej. Det högriskskydd som finns aviserat är inget nytt. Det finns i dag och fungerar ganska dåligt. Även här skriver HSO tydligt: Det är ingen lösning på problemet.

Jag och Centerpartiet menar att det behövs helt andra åtgärder. Vi säger nej till sådana här dåliga förslag och ja till förslag som handlar om rehabiliteringsgaranti och att få ordning på det kaos som finns på många ställen inom rehabiliteringsområdet. Det skulle vara ett bättre sätt att lösa dessa problem.

Anf. 37 Socialminister BERIT ANDNOR (s):

Herr talman! Det krävs en rad olika insatser för att människor ska komma tillbaka till arbetslivet. Det krävs insatser inom rehabiliteringen och också ett utvecklat samarbete mellan arbetsgivare, arbetstagare och rehabiliteringsanordnare.

Regeringen har presenterat och riksdagen har också beslutat om en rad olika insatser som vi bedömer är en del av det arbete som är nödvändigt för att komma till rätta med den ohälsa vi har.

Arbetsgivarna har ett stort ansvar för arbetsplatsernas organisering och för att arbetsmiljön utvecklas till det bättre. Det måste väl ändå anses som oacceptabelt att arbetsgivarna överlämnar hela kostnaden för ohälsan på staten.

För att komma till rätta med detta anser vi det rimligt att det finns ett medfinansieringsansvar så att arbetsgivarna tar ett större ansvar för ett förbyggande arbete och för att återrehabilitera personer till arbetsplatserna.

Gemensam nordisk alkoholpolitik

Anf. 38 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Jag har en fråga till folkhälsominister Morgan Johansson.

Vid ett möte i Köpenhamn nyligen enades de fem nordiska folkhälsoministrarna om ett program mot den ökade alkoholkonsumtionen och svarthandeln. Tanken är att de nordiska länderna gemensamt ska öka trycket mot EU för att skaffa sig en restriktiv alkoholpolitik med bland annat höjda minimiskatter.

I det sammanhanget är det enligt min mening ologiskt att tala om en sänkning av alkoholskatten i Sverige. Det förvånar mig därför att folkhälsoministern i veckan propagerat för en alkoholskattesänkning i vårt land. Är det riktigt uppfattat att det är folkhälsoministerns ambition?

Anf. 39 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Man får hålla många tankar i huvudet på en och samma gång när man diskuterar utvecklingen av alkoholkonsumtionen. På ena sidan har vi bekymret med den ökade gränshandeln och vad det för med sig.

Vi har en dominoeffekt som innebär att norrmännen handlar i Sverige, svenskarna i Danmark och Danskarna i Tyskland. Frågar vi våra tyska kolleger säger de att det finns ett bekymmer i att man i stället åker till Polen och Tjeckien och handlar sin alkohol. Samma sak gäller för gränsen mellan Finland och Estland.

Detta pressar länderna nedåt i deras skattenivåer. Det är väldigt olyckligt. Därför enades de nordiska ministrarna på svenskt och norskt initiativ om en handlingslinje i förhållande till den europeiska unionen.

Det är precis på det sättet som Elina Linna säger. Vi måste bryta detta genom att minska de indikativa nivåerna kraftigt, genom att ändra införelseglerna, och samtidigt höja minimiskatterna kraftigt.

Vi har samlat Norden bakom en sådan linje. Men det innebär inte att vi inte samtidigt står inför samma bekymmer nu som vi gjorde för några månader sedan. Det är svårt att på längre sikt upprätthålla de stora pris-

Anf. 40 ELINA LINNA (v):

Herr talman! Jag vill påminna statsrådet om att Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet har en gemensam överenskommelse om budgeten vari även skatterna ingår. Om jag förstår det rätt har folkhälso- ministern uttryckt att han vill ha en bred majoritet bakom en sänkning av alkoholskatten. Vilka har folkhälso- ministern tänkt ska ingå i det underlaget?

Anf. 41 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det behövs en bred diskussion i kammaren om detta. Vad jag har sagt från regeringens sida är att vi tror att det är svårt att på sikt upprätthålla de stora prisskillnader som nu finns.

Vi har den högsta skatten på sprit i EU. Det är dubbelt så hög skatt som i Finland, nästan tre gånger så hög skatt som i Danmark nästan fyra gånger så hög skatt som i Tyskland och närmare fem gånger så hög skatt som i några av de baltiska länderna.

Jag tror att man nog måste inse att detta leder till betydande bekymmer med nuvarande införselregler. Det gäller bland annat langning. Vi ser en väldigt oroande utveckling i södra Sverige men också allt längre norrut.

Det innebär också att vi dricker mer än vad vi annars skulle ha gjort. Siffrorna visar att i stället för att handla en flaska sprit i Sverige på Systembolaget handlar människor två flaskor sprit i Danmark eller i Tyskland.

Det är mot den bakgrunden, när väl remisstiden har gått ut för utredningen, som det behövs en bred diskussion i riksdagen. Jag hoppas att man ska landa på ungefär samma slutsatser som regeringen har gjort i den här frågan.

Miljölagens tillämpning vid naturgasutvinning

Anf. 42 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Min fråga går till miljöminister Lena Sommestad. Den 16 september gav regeringen Sydkraft tillstånd till en ledning för fossilgas från Rostock till Trelleborg. Gasindustrin vill nu dra gasledningar till Oxelösund och Örebro och senare till Stockholm och Bergslagen.

Om de planerna förverkligas, kommer de svenska koldioxidutsläppen att öka med mellan 8 och 18 miljoner ton. Sveriges totala utsläpp är ca 70 miljoner ton, och de måste ned till 35 miljoner ton om det långsiktiga klimatmålet ska nås.

Regeringen prövar tillstånd med stöd av naturgaslagen. Då får tillstånd lämnas bara om det är lämpligt ur allmän synvinkel. I lämplighets- prövningen ska miljöbalkens hänsyns- och hushållningsregler tillämpas och bestämmelserna om en miljökonsekvensbeskrivning. Men regeringens prövning enligt miljöbalken verkar ha varit bristfällig i det här fallet. Hur ska regeringen säkerställa att tillämpliga delar av miljöbalken beaktas i eventuella kommande tillståndsprövningar enligt naturgaslagen?

Frågestund

Anf. 43 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Regeringen har varit tydlig när det gäller naturgas. Naturgasen ska finnas och har en betydelse i övergången till ett nytt energisystem, men det är inte meningen att den ska växa fast och bli någon ersättning för kärnkraften. Dock kommer den att behövas i övergången, och då behöver vi också en försörjning med naturgas.

När det gäller den prövning som gjordes av naturgasledningen från Tyskland, gjordes den med beaktande av de allmänna synpunkterna, den energipolitik vi har. Vi ser naturgasens plats, och vi har tydliga klimatmål som pekar på hur de fossila bränslena ska hållas tillbaka.

Vi hade också andra överväganden att ta hänsyn till som handlar till exempel om försörjningstrygghet. Vi bygger nu en nordisk elmarknad. Det handlar om att vi behöver ledningar och tillförsel både till och från Sverige för att klara situationen.

Vi har en tydlig linje när det gäller naturgasen. Det är ingenting som kommer att leda in i någon situation där vi tappar kontrollen över koldioxidutsläppen. Där har vi de tydliga målen, och nya miljöprövningar kommer till för de enskilda anläggningarna.

Anf. 44 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Det kommer inte att växa fast, säger miljöministern. Men en ny ledning för fossilgas kommer att försvåra för användningen av biobränslen och andra miljövänligare alternativ. Om väl investeringskostnaden har tagits har exploatören möjlighet att dumpa priset på gas för att slå ut alternativ. Driftskostnaden för gas är låg i förhållande till investeringskostnaden. Beslut om stora gasledningar får omfattande konsekvenser för möjligheten att uppnå klimatpolitiska mål under mycket lång tid. Ju mer utsläpp som tillåts från naturgas desto mer måste andra sektorer minska för att nå samma utsläppsmål.

Sydkrafts miljökonsekvensbeskrivning för etapp 1 är en partsinlaga. Det behövs ett bredare underlag för att bedöma konsekvenserna för energiförsörjning och miljön på lång sikt. Det behövs en strategisk miljöbedömning för hela utbyggnaden i Mellansverige, inte bara för en etapp i taget.

Är miljöministern ense i att det behövs en samlad bild för miljön av hanteringen av naturgasutbyggnaden?

Anf. 45 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Vi har gett en samlad och mycket tydlig bild i den energipolitiska överenskommelse vi nyligen presenterade tillsammans med Centerpartiet och som handlade om hur avvecklingen av kärnkraften ska gå till. Där är vi mycket tydliga när vi säger att naturgasen inte ska slå ut den framgångsrika utbyggnaden av biobränslen som vi har haft. Vi säger också att vi ska ha en prövning av de enskilda anläggningarna. Vi är mycket tydliga med att gasen har sin plats för att ersätta olja. Det har visat sig många gånger vara fallet till exempel när det gäller industriens försörjning med olja. Vi har en mycket framgångsrik utbyggnad av biobränslen i värmeverken. Den ska inte slås ut. Vi har också en mycket tydlig linje i vår fördelning av utsläppsrätter som också visar att vi prioriterar gas i gaskombianläggningar som kan ge el och i industrianläggningar. Men vi låter den inte slå ut biobränslena. Här är vi tydliga, och vi

Barn i missbrukarfamiljer

Frågestund

Anf. 46 MARITA ARONSON (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till socialminister Berit Andnor.

Omkring 200 000 barn och ungdomar i Sverige kommer från hem där den ene eller båda föräldrarna har alkohol- och drogproblem. Enligt vad jag hörde häromveckan på folkhälsomässan är det kanske bortåt 300 000 barn i dag som växer upp i den typen av hem.

Barn reagerar olika på olika uppväxtmiljöer, men för dessa barn är risken för framtida psykisk och fysisk ohälsa stor. Många tvingas att bli vuxna i förtid och ta ansvar. Jag vet att det finns en nio gånger större risk för dessa barn att utveckla eget beroende och missbruk.

Var finns hjälpen för dessa barn? Jo, Elisabeth Hagberg från Ersta Vändpunkten har nyligen gjort en kartläggning över landet. Det är bara 5 000 barn som får hjälp i någon form av gruppverksamhet i landet. Det är en försvinnande liten del bland de 200 000–300 000 barn som egentligen finns.

Min fråga riktas till socialminister Berit Andnor eller till Morgan Johansson – ni får dela upp som ni vill. Vad tänker ni göra för att hjälpa dessa barn?

Anf. 47 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Sedan några år tillbaka har det gått ut särskilda medel till länsstyrelserna för just den typen av verksamhet som frågeställaren pekar på. Utöver det vill jag lyfta fram de satsningar vi nu vill göra när det gäller missbrukarvården. Det bästa sättet att komma till rätta med detta för barnen är att se till att deras föräldrar får hjälp att sluta med att dricka. Därför går vi nu in med en stor satsning med start nästa år på missbrukarvården. Under tiden 2005–2007 kommer vi att gå in med närmare 820 miljoner kronor i riktade satsningar på missbrukarvården. Det gäller både riktade pengar till de utsatta barnen och också de särskilda pengarna till missbrukarvården. Det tror jag är pusselbitar i att få svar på frågan hur vi ska hjälpa barnen.

Anf. 48 MARITA ARONSON (fp):

Herr talman! De här barnen har funnits länge. De har ökat hela tiden. I dag finns verksamhet i bara 79 av våra 289 kommuner. Det är visserligen många ideella organisationer som har fått pengar men som skulle kunna få betydligt mer. Varför jag ställde frågan till socialministern beror på att mödravården, barnhälsovården och skolhälsovården måste jobba med dessa frågor och hitta barnen. De är inte alltid lätta att hitta – de ”gömmar” sig. Är det bara pengar som gäller, eller vad borde ni ha gjort innan? Någon känsla har jag av att det sägs alltid att vi nu ska börja, men den här frågan har funnits jättelänge – så länge jag har funnits i alla fall.

Anf. 49 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Ja, så länge alkoholismen har funnits har det funnits barn som växer upp med alkoholiserade föräldrar. Vi talar om ett antal i den storleksordning som frågeställaren nämner. 200 000 barn nämns ofta, kanske upp till 300 000. I spåren av den ökade alkoholkonsumtionen på senare år kan vi befara att det blir än värre. Det är mot den bakgrunden vi ska se på de riktade medel vi har gått in med sedan några år tillbaka via länsstyrelserna, just för att understödja den typen av verksamhet som frågeställaren pekar på. Utöver detta ska vi göra en riktad satsning på missbrukarvården.

Problemet är inte nytt. Tvärtom. Det har funnits så länge det har funnits alkoholmissbruk. Det kommer att också förvärras om vi inte klarar av att vända trenden när det gäller ökade alkoholproblem och ökad alkoholkonsumtion. Det är det som hela vår grundläggande alkoholpolitik går ut på.

Framtiden för flygplatsen i Arvidsjaur

Anf. 50 MARIA ÖBERG (s):

Herr talman! Min fråga går till statsrådet Ulrica Messing.

I Arvidsjaur kommun bor strax under 7 000 invånare. I måndags demonstrerade ca 4 000 av dessa människor för att tydliggöra sin oro över framtiden. Framtiden ter sig oviss i samband med det kommande försvarsbeslutet. Människorna är helt enkelt oroade för sin framtid.

En sak som oroar mycket är flyget och flygplatsens framtid. Möjligheten att resa till och från orter i Norrlands inland är av yttersta vikt för utveckling och tillväxt.

Hur ser statsrådet på Arvidsjaur flygplats framtid och utveckling just med tanke på utveckling och tillväxt i Norrlands inland?

Anf. 51 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Staten har, och ska ta, ett stort ansvar för de orter som nu berörs allra mest av försvarsbeslutet. När staten drar sig tillbaka som en viktig arbetsgivare har staten också ett ansvar att se till det kommer annan näringsverksamhet som ger livskraft. En viktig del för att lyckas med det är naturligtvis infrastrukturen, både vägar och järnvägar men också flyget, kanske speciellt i Arvidsjaur och Visby. Därför tittar vi särskilt på vilken roll flyget har i Arvidsjaur, Östersund och Visby när vi nu påbörjar ett arbete tillsammans med de utpekade kontaktpersonerna och landshövdingarna för att föreslå en rad olika åtgärder. Dessa åtgärder ska bland annat kunna garantera en fortsatt efterfrågan av flyget för att flyget också i framtiden ska spela en roll på alla de här orterna.

Anf. 52 MARIA ÖBERG (s):

Herr talman! Jag tror att det är väldigt viktigt för de drabbade orterna att regeringen är tydlig när det gäller ambitionsnivån för infrastrukturen. Jag tackar för svaret.

Anf. 53 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Den socialdemokratiska regeringen gör det inte lätt för vår konkurrensutsatta och energiintensiva industri att stanna kvar i Sverige. Det är ständigt höjda energiskatter och avveckling av kärnkraften.

Låt mig ta ett exempel på detta där regeringen, ovanpå detta, gör det ännu svårare. På Gotland, i Slite, bryts kalk som används för att framställa cement som behövs för att göra betong som behövs för att bygga. Regeringen beslutade i augusti i år att avsätta 55 hektar av Cementas mark till ett naturreservatsområde, ett så kallat Natura 2000-område, för att rädda nipsippan. Detta omöjliggör brytning av kalk.

Min fråga till miljöministern är: Varför hade regeringen så bråttom att fatta det här beslutet? Cementa har presenterat ett förslag som skulle möjliggöra att man både bevarar nipsippan och kan fortsätta att bryta kalk. Vill inte regeringen ha kvar kalk- och cementindustrin på Gotland?

Anf. 54 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig ta ett generellt grepp när det gäller Natura 2000-områden. Natura 2000 är ett gemensamt ansvar som vi har inom EU. Det handlar om att vi i hela Europa ser ut vilka områden som behöver bevaras för att vi tillsammans ska värna den biologiska mångfald som finns. Utgångspunkten är: Hur ser naturen ut? Vi har en skyldighet att rapportera in alla de områden som har de kvaliteter som krävs. När de är utsedda har vi en viss möjlighet att göra korrigeringar, men i huvudsak är vi skyldiga att rapportera in dessa. Är det väldigt unika områden kan sådana beslut behöva fattas även om de i vissa fall kan stå i strid med ett enskilt företags intressen.

Jag är övertygad om att frågan om det här området, precis som när det gäller alla andra Natura 2000-områden, har behandlats mycket noggrant. Precis som alla andra beslut har detta beslut fattats efter en lång och noggrann process. Det är vad jag kan säga om det enskilda fallet.

Anf. 55 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Det var ju regeringen som fattade beslutet. Jag är förvånad över både beslutet och svaret jag får i dag. Jag kan bara konstatera att slutsatsen blir att regeringen inte vill att man ska kunna ha cement- och kalkindustri på Gotland. Det är ju ett ganska klart besked. Det är ett jättekärligt besked till alla dem som jobbar med detta. Det är minst 360 personer och kanske två tre gånger fler om man räknar underleverantörerna också.

Regeringen kunde ju faktiskt ha fått både-och. Regeringen kunde både ha bevarat nipsippan och sett till att man även i framtiden kan bryta kalk. Men regeringen valde inte detta. Regeringen valde att göra ett naturreservat på 55 hektar, vilket kommer att innebära att man i framtiden inte kan bryta kalk. Då kommer förmodligen cement- och kalkindustrin att försvinna från Gotland.

Frågestund

Anf. 56 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag föreslår att vi återkommer till det här enskilda ärendet och diskuterar vilka inlagor som Cementa har gjort. Vårt arbete när det gäller regeringens naturvårdspolitik syftar alltid till att väga olika intressen mot varandra. Vi försöker alltid, när så är möjligt, att tillgodose företags intressen. Huruvida det här skulle leda till att hela Cementas verksamhet kommer att läggas ned eller ej, tror jag inte att vi kan diskutera färdigt här i dag. Vi får återkomma till det och titta närmare på hela det här beslutet. Vår övergripande ambition i naturvårdspolitiken är att väga intressen mot varandra. I vissa fall har vi också ett ansvar, inom ramen för de direktiv som finns inom EU, för vissa arter. Nipsippan är en sådan. Det kan också finnas unika områden där vi har en skyldighet enligt EU-rätten att avsätta det som krävs. Det är ett gemensamt ansvar som vi har.

Arbetslösheten

Anf. 57 CHRISTER NYLANDER (fp):

Herr talman! Jag är bekymrad över den fortsatt höga arbetslösheten. Vi ligger på 5–6 %. Jag tror att SCB rapporterade 5,8 % här i veckan. Vi har ett minskat antal sysselsatta jämfört med förra året och fortsatt mycket hög långtidsarbetslöshet. Det är naturligtvis ett problem för dem som står utan jobb, men det är också bekymmersamt när det gäller att få resurser till välfärden. Även om man räknar in de förslag som finns i regeringens budgetproposition spår de flesta en fortsatt mycket hög arbetslöshet för svenska förhållande. Det är en bra bit från målet på 4 % och från sysselsättningsmålet på 80 %.

Jag skulle vilja ställa några frågor till den nuvarande finansministern: Anser regeringen att man borde ha gjort någonting annorlunda de senaste åren för att situationen på arbetsmarknaden skulle ha varit bättre i dag? Är regeringen beredd att komma med nya förslag för att få fart på jobben i Sverige?

Anf. 58 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Som bekant har vi haft en lång internationell lågkonjunktur i Europa och världen. I det perspektivet har faktiskt den svenska arbetslösheten stigit mindre än i övriga Europa och i övriga världen. Vi har en väsentligt lägre arbetslöshet än exempelvis andra länder i Europeiska unionen. Sverige har en arbetslöshet på 5–5 ½ % i dagsläget. EU:s arbetslöshet är nästan den dubbla. Trots att vi har den här goda utgångspunkten har regeringen sagt att det finns all anledning att göra ytterligare insatser i budgetpropositionen för att pressa tillbaka arbetslösheten. Det handlar om skattesänkningar, mer stöd till kommuner och landsting, skattesänkningar för små företag och satsningar på arbetsmarknadspolitiken för att fortsätta att pressa ned arbetslösheten. Vi har varit framgångsrika med det under långa perioder, och det är det som gäller i fortsättningen också – fler jobb och färre arbetslösa.

Anf. 59 CHRISTER NYLANDER (fp):

Herr talman! Jag är något förvånad över att en socialdemokratisk finansminister trots allt är så nöjd med att vi har en arbetslöshet på drygt 5 %. Man borde snarare utnyttja det här läget till att lägga några nya förslag för att få fler jobb och framför allt för att stoppa nedläggningen av Barsebäck och för att stoppa höjningen av sjukkostnaderna för arbetsgivarna. Även om man räknar in budgetpropositionens förslag kommer vi enligt de flesta bedömare att ligga kvar på över 4 % arbetslöshet.

Därför skulle jag vilja fråga den nu avgående finansministern vilka råd han vill ge till den blivande finansministern. Vilka förslag tycker Bosse Ringholm att den nya finansministern bör lägga fram de kommande 100 dagarna?

Anf. 60 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Det bästa rådet är förmodligen att fullfölja den politik som hittills har varit framgångsrik och hållit ned arbetslösheten på en väsentligt lägre nivå än i övriga Europa. Den socialdemokratiska regeringen är inte nöjd med en situation där vi har en arbetslöshet på över 5 %. Det är därför regeringen har dragit slutsatsen att vi ska se till att lägga fram ett antal nya förslag i budgetpropositionen. Vi hoppas att riksdagen kan ta ställning till dem här i höst.

Vi sänker skatten, och det ger folk mer pengar i plånboken. Vi förbättrar villkoren för småföretagen, sänker deras skatter och förbättrar deras regelverk. Vi ser till att kommuner och landsting får mer nya pengar för att förhindra att man tvingas säga upp personal, sjuksköterskor, läkare, förskollärare, barnskötare och andra grupper. Eventuellt kan man kanske till och med nyanställa i kommuner och landsting. Allt detta är naturligtvis oerhört viktiga insatser i en socialdemokratisk politik där jobben alltid står främst. Jag är säker på att min efterträdare som finansminister kommer att fullfölja den linjen och att vi kommer att närma oss de 4 % som är vår ambition för de kommande åren.

Placering av master vid utbyggnad av 3 G-nätet

Anf. 61 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Jag har en fråga till miljöministern. Just nu pågår det en kraftig utbyggnad av det mobila 3 G-nätet. Det sätts upp väldigt många sändningsmaster, och minst 30 000 basstationer sätts upp. Det här har skapat mycket debatt. Det skapar också oro och irritation hos våra medborgare, och också hos många av våra kommuner. Det handlar mycket om var de här ska placeras någonstans. Man känner att man har väldigt lite att säga till om.

Jag vill fråga ministern: På vilket sätt ska medborgarna och kommunerna få mer att säga till om när det gäller var de här masterna och basstationerna ska sättas upp?

Anf. 62 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag är väl medveten om att det här är en mycket svår och komplicerad process. Det är många master som ska upp, och det är många intressen som ställs mot varandra.

Jag är ofta i dialog kring de här frågorna, och vi har också många av de här frågorna på vårt bord. Kommunen har ett stort inflytande när man ger bygglov och när man gör detaljplaner, men det är inte obegränsat. Man kan ha synpunkter på hur masten ska sättas upp till exempel med hänsyn till natur- och kulturmiljö. Det finns också många exempel på att man har kommit överens med operatörer om att placera master på ett annat sätt.

Det förekommer även att man har överklagat och fått rätt i högre instans. Detta kan ju också bli förvaltningsärenden, och då blir det så att två intressen ska vägas mot varandra. Det är å ena sidan operatörens intresse av att nätet byggs ut så att vi får täckning. Det är viktigt att vi får det för att det inte ska bli alltför stark strålning i våra telefoner. Det är å andra sidan kommunens eller medborgarens intresse av att inte ha masterna placerade nära. Det avgörs enligt plan- och bygglagstiftningen, och då kan ibland en kommun bli överkörd.

Anf. 63 OWE HELLBERG (v):

Herr talman! Jag är ganska väl insatt i plan- och bygglagstiftningen, och generella läget är att kommunerna blir överkörda. Det finns exempel där man placerar en mast 50 meter från ett daghem, mot personals och föräldrars vilja, eller 15 meter från en hyresfastighet, mot hyresgästernas vilja.

Kommunerna har i stort sett väldigt små möjligheter att göra något åt det här, och det är ett problem. Det är också så att kommunerna inte ens har rätt att föra ett register över var basstationerna finns eftersom det är viktigare att skydda affärsintressena. Är det inte dags, miljöministern, att ändra lagstiftningen i de här frågorna så att det här sker på ett demokratiskt och socialt hållbart sätt?

Anf. 64 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag anser att det här sker på ett demokratiskt sätt. Vad som är viktigt här är ju hur vi ser på strålningen och strålningens risker. När det gäller strålningen från dessa antenner vet vi att man på de avstånd där de ställs upp inte har kunnat påvisa några belagda hälsorisker. Därmed kan det inte heller åberopas som skäl när vi diskuterar detta.

Däremot vet vi i dag att det finns risker när man har en mobiltelefon mot örat, och det gör att det när det gäller masterna faktiskt också är viktigt att vi får en täckning. Ju längre bort masten är med åtföljande svagare strålning, desto starkare blir strålningen i användarens öra.

Vi måste också ta hänsyn till operatörernas intressen. Andemeningen i den lagstiftning som Owe Hellberg känner så väl till är att intressen ska vägas mot varandra. Vi har fattat beslut om att vi ska ha ett 3 G-system i Sverige, och vi följer den lagstiftning som vi har när vi sätter upp detta. Men vi arbetar också aktivt för att förbättra kommunikationen mellan operatörer och kommuner, och vi verkar framför allt för att operatörerna ska förbättra sin information när det gäller var man placerar sina master. Sådan information finns också att tillgå på Post- och telestyrelsen.

Anf. 65 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Ulrica Messing. År 2005 ska vi tillsammans med Norge fira unionsupplösningen. Samtidigt kommer vi att få se en 133-årig fungerande järnvägstrafik gå i graven. Det gemensamma bolag som SJ och norska NSB har genom Linx läggs ned. Vi i trafikutskottet har nyligen träffat våra norska kolleger, som också är bekymrade över att järnvägstrafiken mellan våra huvudstäder kommer att läggas ned efter nyår. Det sägs som en signal därifrån att det krävs förhandlingar på regeringsnivå för att bryta upp det monopol som i dag finns. Att den här trafiken konkurrensutsätts är väl nästan den enda möjlighet som finns.

Min direkta fråga till statsrådet är: Finns det någon vilja att bryta upp SJ:s monopol på sträckan Stockholm–gränsen och att samtidigt förhandla med de norska kollegerna om att de bryter upp sitt monopol, så att monopollet inte tar knäcken på järnvägstrafiken mellan Sverige och Norge?

Anf. 66 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Jag vill se mera av tågtrafik i vårt land, både inom landet och mellan olika länder. Det är klart att vi är måna om att trafiken mellan Sverige och Norge ska fortsätta att utvecklas. På den svenska sidan satsar vi nu väldigt mycket pengar på att bygga ut järnvägsnätet, men det gör inte våra norska kolleger. Det är en fråga som vi ständigt diskuterar med våra motsvarigheter.

Nu för jag den diskussionen med Torild Skogsholm, som är kommunikationsminister i Norge, men också frågan vad vi kan göra gemensamt när vårt gamla bolag nu inte längre ska driva trafik mellan Oslo och Stockholm. Hur vi ska lösa frågorna generellt kring den trafikeringsrätt på spåret som SJ i dag har kommer vi bland annat att titta på i den transportpolitiska proposition som regeringen ska lägga fram i vår. Det är en stor och viktig principiell fråga för oss, men att SJ drar tillbaka möjligheten att köra tåg på sträckor rör inte bara sträckan mellan Oslo och Stockholm utan också ett antal stora sträckor i det övriga landet. Vid varje sådant tillfälle har Rikstrafiken en viktig roll att spela för att garantera att trafiken på något sätt ändå ska fortsätta.

Anf. 67 JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m):

Herr talman! Det är två och en halv månad kvar tills trafiken upphör. Att ta upp den här diskussionen i den transportpolitiska propositionen i vår känns föga stimulerande för dem som är intresserade av att vi ska ha en tågtrafik efter nyår. Det kan förhoppningsvis tillkomma tillfälliga lösningar, men en lösning som inte får vara i sista hand utan som jag är övertygad om kommer att vara i första hand, är: Förs det några diskussioner med den norska ministern om att man ska ge möjlighet att upphandla och att det blir privata intressen som kör denna trafik? Det skulle bli en framtidslösning.

Frågestund

Anf. 68 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Svaret på den frågan är, som jag sade tidigare, ja. Jag diskuterar regelbundet med min kollega i Norge vilka gemensamma ambitioner vi har för att rusta upp rälsen, så att vi kan köra moderna och snabba tåg på båda sidor om nationsgränsen, och hur vi ska vara säkra på att vi har tåg som åker både över nationsgränsen och inom vårt land. Jag är mån om att vi kan hitta en lösning också på trafiken mellan Oslo och Stockholm. Hur den exakt ska se ut kan jag inte svara på i dag, men vi är en viktig samtalspartner med den norska regeringen, och vi är angelägna om att tågtrafiken ska fortsätta att utvecklas.

Det finns också möjligheter att hitta andra aktörer vid tillfällen då SJ avsäger sig trafikeringsrätten, och det gör vi. I dag upphandlar vi trafik i vårt land för drygt 780 miljoner kronor, och det säger en del om vilka höga ambitioner regeringen har för infrastrukturen runtom i landet.

Utländska lotterier i Sverige

Anf. 69 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har en fråga till finansminister Bosse Ringholm, snart vice statsminister.

Enligt svensk lagstiftning är det förbjudet att främja deltagande i utländska lotterier i Sverige. Ändå gör spelbolag som Unibet, Ladbrooks och Expekt reklam i Sverige. Jag undrar vad regeringen avser att göra för att beivra detta.

Anf. 70 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Det är naturligtvis allvarligt då man bryter mot svensk lagstiftning. Det förekommer dessvärre ganska ofta att många av de här utländska spelbolagen i sin marknadsföring bryter mot lagstiftningen.

Vi har en väldigt tydlig svensk lagstiftning som säger att man inte vare sig får driva spel eller lotteriverksamhet om man är en privat aktör, oavsett om man är en svensk eller en utländsk aktör. Man får inte heller bedriva marknadsföring för den här typen av verksamhet.

Det bryts mot den här lagstiftningen, och Lotteriinspektionen, som är den myndighet som ska bevaka området, har också lämnat ett antal fall till polisen och vidare till åklagarmyndigheten. Flera av dessa fall är på väg in i vårt rättsväsende. Jag förutsätter att rättsväsendet snabbt och effektivt ser till att det också upprätthåller svensk lagstiftning på det här området.

Införselkvoterna för alkohol

Anf. 71 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att ge lovord till folkhälsoministern dels för att de nordiska ministrarna har återupprättat det nordiska samarbetet om alkoholpolitiken, dels för att ni i det dokument som ni har enats om och som är bra på många punkter också rör vid införselreglerna, som ju är den viktigaste alkoholpolitiska frågan i dag. Jag hoppas att jag inte ställer till något besvär för Morgan Johansson om jag säger att jag är glad att han har överlevt den senaste turbulensen på sin post.

Men jag är inte helt nöjd. Ni föreslår att man ska halvera de så kallade indikativa nivåerna, som i dag motsvarar ungefär mellan två och tre års alkoholkonsumtion. I fortsättningen skulle det alltså bli någonstans omkring lite drygt ett års alkoholkonsumtion som man kan ta med sig in i landet. Vem tror att det kommer att hjälpa, så att vi slipper de stora skattesänkningar som många nu anser att vi är tvingade att göra? Är ministern beredd att driva det mera naturliga kravet att varje land självt ska få bestämma om införsel av alkoholdrycker med hänvisning till folkhälsan?

Anf. 72 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Precis som Gabriel Romanus pekar på var det en väldigt stor framgång att kunna ena de nordiska länderna kring en gemensam linje i förhållande till EU när det gäller minimiskatterna, där vi ju talar för en kraftig höjning. Vad är då en kraftig höjning? Ja, det är ju i alla fall en fördubbling av de skatter som vi nu ser är väldigt låga på EU-nivå. Jag kan ge ett exempel: Minimiskatten på sprit är 20 kr per liter medan vi i Sverige har 200 kr per liter. Det är alltså den ena delen av detta: Vi vill kraftigt höja EU:s minimiskatter på alkohol.

Den andra delen av detta är att öka nationernas handlingsfrihet i alkoholpolitiken när det gäller exempelvis de indikativa nivåerna. I dag kan man ta in ett kvarts ton flytande varor varje gång man reser, och vi nordiska ministrar menar att detta är orimligt och att vi måste se till att de nivåerna sänks. Vi vill då sätta ut som mål att de åtminstone halveras. Det är ju en nog så tuff uppgift. Om vi lyckas med den får vi i så fall försöka gå vidare därifrån, men att försöka rå på EU på det sättet är alltså en nog tuff uppgift.

Anf. 73 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Även om vi kan glädjas åt dessa framsteg är det ju så att en fördubbling av alkoholskatterna inte kommer i närheten av vad som skulle behövas för att vi ska kunna behålla de skatter som är folkhälsopolitiskt motiverade. En sänkning till hälften av de så kallade indikativa nivåerna berör ju inte heller så länge man får ta med sig mer än ett års förbrukning.

Min fråga kvarstår alltså: Är Morgan Johansson beredd att driva att varje land ska få bestämma själv över införseln av alkoholdrycker med hänvisning till folkhälsan? Det borde finnas utrymme till det enligt EG-rätten.

Anf. 74 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Vi får ta ett steg i taget. Vad vi nu inriktar oss på är att dels få upp minimiskatten, dels kraftigt sänka de indikativa nivåerna. Vi ska komma ihåg att vi ju emot oss har väldigt starka kommersiella krafter i Europa, som naturligtvis domineras av inte minst jordbrukspolitikens starka ställning i EU. Bara den driver ju fram ett överskott på exempelvis vin, vilket innebär att man redan av det skälet ser med misstro på länder som har en mer ansvarstagande alkoholpolitik av den karaktär som vi har i Sverige. Så uppförbacken är ganska rejäl redan med avseende på det.

Jag tror att det ändå finns ett momentum här. När vi från svensk sida har drivit på för att få upp alkoholpolitiken på bordet i EU har det nu

landat i en diskussion kring en handlingsplan för att få ned de alkoholrelaterade skadorna i Europa, och den diskussionen kommer upp till våren. Där kommer vi att driva förslag som syftar till att öka nationernas handelsfrihet. Men jag ser inga möjligheter att med framgång driva det så långt som Gabriel Romanus pekar på. Det tror jag ligger en ganska lång bit framåt i tiden.

Miljöorganisationernas medverkan i skyddsarbetet för Östersjön

Anf. 75 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Jag har en fråga till miljöministern, som glädjande nog får gymnastisera flitigt här i dag!

Arbetet med att klassa Östersjön som särskilt känsligt havsområde, PSSA, går nu vidare. Det är en mycket viktig miljöfråga där allianspartier har drivit på.

Sjöfartsverket har ju fått i uppdrag att ta fram de svenska kraven på ökade skyddsåtgärder för Östersjön som ska utgöra innehållet i PSSA. På vilket sätt anser miljöministern att miljöorganisationerna bör medverka i detta arbete och i denna process?

Anf. 76 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig säga att vi är eniga om att klassningen av Östersjön som PSSA är mycket viktig. Det är en fråga som regeringen har drivit hårt och där Sverige har lett arbetet till framgång i IMO. Nu pågår arbetet med att fylla detta med innehåll.

Hur bör miljöorganisationerna medverka? Ja, i det uppdrag som Sjöfartsverket nu har, att fylla detta med innehåll och föreslå åtgärder, finns också med att det ska ske i samråd med miljöorganisationer och att miljöorganisationerna ska vara med i den här processen. Såvitt jag känner till fullföljs också detta: Miljöorganisationerna har en roll och kommer att inbjudas i den här processen.

Anf. 77 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Det är precis så som miljöministern säger: I det direktiv som finns till Sjöfartsverket sägs att man i arbetet ska samråda med bland annat miljöorganisationerna. Men enligt flera miljöorganisationer har inte något sådant samråd skett hittills, utan man hänvisas till ett möte i slutet av året då Sjöfartsverket ska presentera sina förslag till skärpningar av säkerheten. Vad tänker miljöministern göra för att miljöorganisationerna omedelbart kan komma in i den här processen?

Anf. 78 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag överlåter detta till Ulrica Messing, som faktiskt är ansvarig för processen rent formellt i regeringen.

Anf. 79 Statsrådet ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Då vill jag säga alldeles kort att om Sjöfartsverket inte bjuder in dem som regeringen har pekat ut i direktivet ska jag påtala det för dem. Det är oerhört viktigt att vi har en bred förankring i arbetet, inte minst bland miljöorganisationerna.

Vi är väldigt glada, både Lena Sommestad och jag, över att vi i de möten som Sjöfartsverket nu leder inte bara bjuder in de länder som har skrivit under ansökan, utan med en dåres envishet också bestämmer oss för att ständigt försöka förankra och få med även Ryssland i det viktiga arbetet.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

Frågestund

Utbetalning av EU-bidrag till jordbrukare

Anf. 80 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Sverige har drygt 6 miljarder kronor som ligger färdiga att ta hem från Bryssel. Samtidigt har vi en mängd småföretag som väntar på de här pengarna, pengar som ofta är en förutsättning för att de här företagen ska kunna överleva. Men regeringen vägrar ta hem pengarna. I stället får EU tillgodogöra sig räntan av dem ytterligare några månader.

Då är min första fråga till finansministern: Är det här förenligt med god företagspolitik? Den andra frågan är: Har regeringen någon förståelse för småjordbruksföretagarna och deras utsatta situation?

Anf. 81 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Självfallet har regeringen förståelse för både jordbruksföretagens och de övriga småföretagens ekonomiska situation. Vi har via vår medlemsavgift till Europeiska unionen möjlighet att få tillbaka en del, drygt två tredjedelar, av den medlemsavgift vi lämnar till EU i form av olika stöd, exempelvis till vårt jordbruk. Enligt det regelverk som Europeiska unionen har kan de pengarna betalas ut i november, december och januari månad. Hittills har de betalats ut ibland före årsskiftet och ibland efter årsskiftet. Det statliga stöd man får via den europeiska unionen är ju en väldigt stor del av jordbrukets ekonomi.

Jag tror att Jörgen Johansson och jag är överens om att vi ska se till både att jordbruket får bra förutsättningar och att samtidigt klara våra utgifter, det vill säga att utgiftstaket klaras i fortsättningen. Det har den socialdemokratiska regeringen gjort sju år i rad. Jag tror att det ligger i också jordbrukets intresse att vi klarar det i fortsättningen.

Anf. 82 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Nu är det så att jordbrukets kostnader till stor del ligger på hösten, så man har behov av de här pengarna. Man har en svår situation för tillfället.

Små och medelstora företag har en nyckelposition för välfärden i Sverige. De flyttar inte från landet, som de stora företagen gör. Nu framstår det spel som nu sker mera som en form av Monopolspel för att klara budgettaket. Jag uppfattar det mera som en budgetteknisk finess att man inte går de här företagen till mötes och verkligen ger dem pengarna när de behöver dem.

Anf. 83 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Det är inget budgettekniskt spel. Det handlar om att vi följer det regelverk som Europeiska unionen har. När vi betalar avgifter till EU och har möjlighet att få tillbaka en del av pengarna till jordbruket kan vi betala ut pengarna under en period från november till januari må-

nad. Det har vi följt hittills, och det kommer vi att följa i fortsättningen också.

Jag vill gärna påminna frågeställaren och kammaren om att vi dessutom har lagt fram ett förslag, som jag hoppas att kammaren kommer att ta ställning till under hösten, som sänker jordbrukets kostnader med drygt 700 miljoner kronor. Det blir alltså lägre kostnader nästa år för jordbruket med 700 miljoner kronor när vi sänker dieselskatten med 2 kr per liter för just jordbruket och skogsbruket. Det är ett kraftigt stöd till just jordbruket i fortsättningen.

Hushållsnära tjänster

Anf. 84 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Herr talman! Jag har en fråga till finansminister Bosse Ringholm.

I ett stort antal motioner har man krävt avdrag för köp av hushållstjänster, och dessa motioner har regelmässigt avslagits med argumentet att sådana avdrag skulle innebära ett avsteg från principerna om en likformig och neutral beskattning.

I går tog riksdagen ett beslut om att man skulle medge avdrag för köp av tjänster relaterade till byggnad och ombyggnadstjänster.

Jag undrar varför ROT-avdrag inte anses strida mot principerna för neutral och likformig beskattning, när avdrag för köp av hushållstjänster anses göra det.

Anf. 85 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Svaret är mycket enkelt. Vi ska ha ett skattesystem som är neutralt mot näringslivet och företagssektorn.

Vi ska också se verkligheten. Om vi på byggarbetsmarknaden har en arbetslöshet som är två tre gånger högre än på andra områden – på hushållssektorn har vi ingen arbetslöshet att tala om – ska regeringen naturligtvis reagera. Det har regeringen också gjort genom att föreslå ROT-avdrag, som kammaren beslutade om i går. Det ger möjlighet för många tusentals nya byggnadsarbetare att få jobb.

Regeringen föreslog samtidigt att ge många tusentals kvinnor möjlighet att få jobb, exempelvis i förskolan som barnskötare och förskollärare. Det gäller såväl kvinnor som män, men det är ju en bransch som är dominerad av kvinnor. Regeringen har definitivt ett jämställdhetsperspektiv när man lägger de här båda förslagen.

Anf. 86 ANNE-MARIE PÅLSSON (m):

Herr talman! Hänvisning till skatteregler är tydligen en godtycklig argumentation i den här typen av frågor. Jag skulle uppskatta om man vore mer konsekvent i sin analys.

Finansminister Ringholm påpekar att skälet till att man inför ROT-avdrag är att stävja en form av arbetslöshet. Det är ganska enkelt. Det kan inte finnas någon arbetslöshet i en sektor för hushållstjänster, eftersom det inte finns någon sådan sektor på grund av skattereglerna.

Min fråga till finansminister Ringholm är: Skulle finansministern vara beredd att verka för att en sådan sektor för hushållstjänster skapas?

Anf. 87 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s):

Herr talman! Grundprincipen är att vi inte ska subventionera enskilda näringsgrenar och enskilda branscher. Näringslivet ska leva på sina egna villkor. Det är den grundläggande regeln. Dessutom har vi inom Europeiska unionen förbundit oss att respektera att vi inte ska ha ett statssubventionerat näringsliv.

Det är en realitet att om vi har hög arbetslöshet på vissa områden, som byggarbetsmarknaden, har regeringen skäl att se vad man kan göra som tillfälliga insatser. Det är det som är avgörande. Det är en tillfällig insats på byggnadsmarknaden till sista juni nästa år. Vi ska inte ha några permanenta subventionerade näringsgrenar.

Vi har ett så bra näringsliv i Sverige att man inte behöver den här typen av permanenta långsiktiga subventioner. Det gäller såväl byggbranschen som hushållssektorn och andra branscher. Vi ska ha ett näringsliv som lever av egen kraft. Det är det mest framgångsrika.

Anf. 88 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Därmed var dagens frågestund slut. Vi tackar deltagande statsråd och ledamöter.

11 § Information från regeringen om resultatet av OECD:s miljögranskning av Sverige

*Information från
regeringen*

Anf. 89 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! För ungefär ett år sedan inledde OECD sin andra granskning av svensk miljöpolitik. Som ett led i det årslånga arbetet har jag valt att komma hit i dag och presentera delar av rapporten och höra era synpunkter på hur vi i vårt miljöarbete kan ta vara på OECD:s rekommendationer.

OECD ger genom sitt grundliga arbete en analys av svensk miljöpolitik; vad vi har lyckats med och vad vi bör utveckla. Det är viktigt att ibland ifrågasätta om det vi har gjort och gör är rätt och att få goda råd från andra. Samtidigt gör vi självklart en självständig värdering av de råd vi får.

Sverige och svensk miljöpolitik får på det stora hela ett gott betyg. Det är förstas tackamt och inspirerande. Vi är på rätt väg och vi ses internationellt som föregångare.

Först några ord om två områden av särskilt intresse: för det första om sambandet mellan ekonomisk tillväxt och miljöpåverkan, frikoppling eller *decoupling*, för det om andra ekonomiska styrmedel.

Vår framgång i att frikoppla miljöpåfrestningarna från den ekonomiska tillväxten ses av OECD som anmärkningsvärd. Mellan åren 1990 och 2002 växte vår BNP med 25 %, medan ökningen av energitillförseln var under 10 % samtidigt som vi lyckades stabilisera utsläppen av växthusgaser.

Det är tydliga tecken på att det går att frikoppla vår tillväxt från ytterligare miljöpåfrestning.

OECD ger oss beröm för att vi har en uppfinningsrik miljöpolitik, inte minst när det gäller ekonomiska instrument. Man påpekar att vi det

senaste årtiondet har utökat vår användning av ekonomiska styrmedel. Vi ses som världsledande på det här området.

Det är viktig information, inte minst mot bakgrund av den debatt som vi ofta har här i kammaren kring styrmedel och den gröna skatteväxlingen. OECD ger oss stöd för den skatteväxling vi driver. Men man tycker samtidigt att flera av skatterna är för låga för att ha tillräcklig effekt.

Jag ser skatteväxlingen som ett av våra viktigaste ekonomiska styrmedel, och jag är glad att vi i budgeten för nästa år fortsätter politiken.

Vi har i dag bevis på att de ekonomiska styrmedlen har haft effekt. Ett exempel är svavelskatten, som har lett till en minskning av utsläppen mellan 1990 och 2002 på hela 45 %. Vi vet också att koldioxidskatten varit effektiv för att minska utsläppen. Det visar också att vi har ett brett och kraftfullt stöd bland politiker, men också hos allmänheten.

Det andra område som jag vill nämna gäller biologisk mångfald.

OECD noterar att vi har gjort framsteg sedan den förra granskningen. Vi har till exempel fördubblat anslaget till biologisk mångfald under de senaste tio åren. Samtidigt anser OECD att havsmiljön har uppmärksamats alltför lite i Sverige. Man påpekar att det bara finns åtta renodlat marina naturreservat och att vi tycks sakna en sammanhållen politik om marina frågor.

Vi håller med om rekommendationerna, och förändringar är på gång.

Det är helt klart att vi måste ta ytterligare krafttag när det gäller miljön i våra hav. Det är ett av regeringens högst prioriterade miljöområden. Vi ligger sent när det gäller arbetet med att ta fram marina reservat, men vi är fast beslutna att försöka klara av de mål som är uppsatta och utveckla nya mål och höja våra ambitioner. Ett första steg tar vi nu i miljömålspropositionen med åtgärder på havsmiljöområdet. Till våren planerar vi att presentera en samlad strategi för havsmiljön.

Samtidigt som det finns tydliga behov av ytterligare åtgärder konstaterar OECD att det finns tecken på stora framsteg.

År 1992 hade vi till exempel en lista på sju så kallade *hot spots* kring Östersjön. Alla dessa är i dag åtgärdade.

Vi har samtidigt minskat våra fosforutsläpp med 15 % mellan 1995 och 2000, och kvävegödningsen har under de senaste tio åren minskat med hela 37 %.

Ett tredje område gäller kopplingen mellan miljö och hälsa. Kopplingen mellan miljö och hälsa blir allt tydligare. Jag tror att hälsoskålen kommer att spela en allt större roll i miljöpolitiken framöver.

Vi har gjort mycket på området, men arbetet måste fortsätta. Det gäller inte minst barns hälsa.

En viktig hälsofråga för barn gäller tillgången på grönområden och tätortsnära natur. Nästan alla barn växer i dag upp i städer. Förra året gjorde regeringen en storsatsning genom att bistå kommuner med arbete med den tätortsnära naturen. Vi satsar 300 miljoner kronor under tre år.

En annan viktig hälsofråga för våra barn handlar om luftkvalitet. Det är ett område som vi måste prioritera högre. Det gäller särskilt i våra storstäder. Den alltmer ökande trafiken gör luften ohälsosam, och flera av våra storstäder når inte upp till de riktvärden som har fastställts. Nyligen presenterades nya undersökningar kring barn som får skador för livet av den dåliga luften i våra storstäder.

OECD anser att vi har gjort en hel del insatser på området, men ger även rekommendationer. Man föreslår bland annat att försöket med trängselavgifter i Stockholm utvidgas till fler områden. Det känns som ett viktigt principiellt stöd i frågan.

Samtidigt handlar kampen mot luftföroreningarna mycket om hur vi utvecklar våra städer. Här finns, som jag ser det, en inbyggd konflikt. Antalet grönområden får inte minska. Parallellt med den insikten vet vi att vi kan behöva förtäta våra städer för att ge människor möjlighet till arbete och bostad. God samhällsplanering är avgörande för att vi ska lyckas här.

Det fjärde område jag vill ta upp handlar om det lokala och det globala miljöarbetet. Vårt miljöarbete spänner ju från det lokala till det globala. OECD påpekar att över 70 % av Sveriges kommuner har antagit lokala Agenda 21-program eller -planer. Samtidigt ser man en tendens till minskade anslag och minskat engagemang när det gäller dessa program i flera kommuner. För att bryta denna trend rekommenderar OECD att vi fortsätter att utveckla allmänhetens deltagande och uppmuntrar medborgarinitiativ på regional och lokal nivå.

Här svarar vi från regeringen bland annat genom att vi nu satsar 10 miljoner för att starta ett nationellt forum för hållbar utveckling. Forumet ska vara en självständig plattform för idédebatt och goda exempel, för att utveckla samarbetet mellan samhällets aktörer och för att stödja nytänkande, forskning och utveckling.

Jag är oerhört glad att vi kan göra den här satsningen. Det är kunskap och idéer som kan lyfta det här arbetet men också ansvar och delaktighet. Samarbetet mellan lokal och nationell nivå måste utformas på ett sätt som främjar bredd och engagemang.

Det globala arbetet är minst lika viktigt. OECD menar att Sverige står för ett offensivt internationellt arbete och ses som en föregångare av andra. Vi får uppmaningen att fortsätta gå före och vara aktiva. Det är naturligtvis uppmuntrande, och det förpliktar.

OECD ger oss också rekommendationen att systematiskt integrera miljöhänsyn i utvecklingsbiståndet och samtidigt upprätthålla eller öka de totala biståndsnivåerna. Även här innebär årets budget en nysatsning. Biståndet ska öka upp till enprocentsnivån, och 1 miljard av detta ökade bistånd avsätts särskilt för miljöinsatser. Detta tror jag att vi är många som är särskilt nöjda med.

Det sista område jag valt att ta upp i dag gäller vår miljötillsyn. OECD pekar på en risk för olika bedömningar i olika delar av landet. Man pekar också på att kommunerna prioriterar ekonomisk utveckling och att de brister i sin uppföljning i vissa fall.

Tillsynsfrågan är oerhört central i den svenska miljölagstiftningen. Utgångspunkten är att miljöbalken ska implementeras på likartat sätt i hela landet. Samtidigt är en av de fundamentala idéerna att tillsynsmyndigheterna kan och bör differentiera tillsynen och kontrollen efter lokala och regionala omständigheter.

Den decentraliserade modell vi har för tillsyn av kommuner måste ses som en framgångsfaktor – det är min utgångspunkt. Den bygger också på en svensk förvaltningsmodell där vi på många områden ger ett stort inflytande åt den lokala nivån. Samtidigt är vi självklart medvetna om att vårt system också har sina svaga punkter. Vissa förändringar har redan ge-

nomförts i syfte att göra lagtillämpningen mer likvärdig. Omkring halvårs-skiftet 2005 räknar Naturvårdsverket och länsstyrelserna med att kunna föreslå en modell för en mer operativ tillsynsvägledning. Arbetet utvecklas dock ständigt, och vi har med oss OECD:s synpunkter i det fortsatta arbetet.

OECD:s granskning kommer precis i tid för de två viktigaste politiska propositionerna detta år – miljömålspropositionen, där vi går igenom samtliga miljömål och vilka åtgärder vi ska vidta, och klimatpropositionen, som vi inom några månader också kommer att presentera. Denna granskning från OECD ger oss värdefulla rekommendationer till de här centrala politikområdena.

Jag hoppas att rapporten ska ge er, liksom den gav mig, inspiration i vårt gemensamma arbete mot en hållbar utveckling och för en bättre miljö.

Anf. 90 SVERKER THORÉN (fp):

Herr talman! Om det skulle visa sig att det finns anledning att lägga fram skarpa förslag även i det sammanhanget får vi återkomma och överväga om det blir en proposition, sade miljöministern när hon och jag debatterade havsmiljön förra veckan i allmänpolitiska debatten. Folkpartiet har länge drivit frågan att det finns anledning att lägga fram skarpa förslag, en nationell marin strategi, i form av en proposition.

Nu har OECD mycket tydligt, förvisso bland många lovord, pekat på detta. Och det är inte enbart OECD som har gjort det; också Havsmiljökommissionen har lagt fram en rad förslag.

Jag vill alltså uppmana miljöministern att återkomma, kanske redan nu, och tala om ifall det är en ändrad inriktning.

Anf. 91 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag tror att det kanske är en missuppfattning här. Vi kommer självklart att lägga fram skarpa förslag när det gäller havsmiljön. Vad jag talade om sist var att många av dem kan ha sin plats i miljömålspropositionen. Vi kommer dock också att lägga fram en strategi, och den närmare avvägningen av vad som ligger i miljömålspropositionen, som har viktiga delar som just berör den marina miljön, och havsmiljöstrategin kan det vara något tidigt att tala om i dag.

Vi är dock helt eniga om att vi på basis av Havsmiljökommissionens utomordentliga utredning och förslag kommer att återkomma till riksdagen med skarpa förslag. Härom har det aldrig rått något tvivel.

Anf. 92 SVERKER THORÉN (fp):

Herr talman! Som en ytterligare uppmuntran i arbetet med att lägga en proposition på riksdagens bord så snabbt som möjligt vill jag peka på den allmänna uppslutningen i samhället just nu. Det förs diskussioner kring fiske mellan forskare, fiskare och lokalbefolkning som det inte har gjorts på många år. Vi har redarnäringen med oss vad gäller havsmiljöfrågorna. Det finns också en stor uppslutning, både i kammaren och utanför, bakom snabba och konkreta beslut. Vi hoppas alltså att detta ska stimulera till en proposition.

Anf. 93 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag är helt enig om att detta är ett mycket gott läge. Vi har utomordentliga underlag från Havsmiljökommissionen. Vi har också ett viktigt arbete som pågår inom EU när det gäller EU:s marina strategi.

Här vill jag peka på att Sverige under mycket lång tid har drivit att vi ska ha det vi kallar en ekosystemansats när det gäller arbetet med havet, det vill säga vi ska utgå från ekosystemen och vad ekosystemen tål i vårt arbete. Detta är nu också inriktningen på EU:s marina strategi. Vi har anledning att vara mycket tydliga när vi samarbetar för att se till att vi också får en EU-nivå i det här arbetet.

Anf. 94 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Lena Sommestad tar upp det beröm som Sverige får när det gäller frikoppling mellan miljöpåverkan och ekonomisk tillväxt. Det beskrivs i rapporten som betydande minskningar av utsläppen, energianvändningen och materialanvändningen per producerad enhet.

Här har vi ett problem. När vi lyckas med denna frikoppling och påverkan minskar per producerad enhet ökar vi i stället produktion och konsumtion så att utsläppen och energianvändningen i absoluta tal inte minskar. Vi får effektivare energiteknik, och då ökar vi våra uppvärmda ytor. Vi får bättre förbränningsmotorer, och i stället för att minska bränsleförbrukningen ökar vi accelerationen – och så vidare. Det är ett klassiskt miljöpolitiskt dilemma.

Hur ser miljöministern på den utmaningen? Hur ska vi jobba vidare? Ska vi till exempel jobba mer aktivt med ekonomiska styrmedel än vad vi gör i dag? Vore det inte också bra att införa ett nationellt mål för att minska energianvändningen? Det har vi nämligen inte i dag.

Anf. 95 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig säga att jag håller med om detta. När vi talar om *decoupling* eller frikoppling är det ju relativt, i förhållande till BNP. Vi kan ha ännu högre ambitionsnivå. Detta är en viktig fråga att ha med oss, och det på många områden, både energi och inte minst avfall, där vi inte ens klarar den här frikopplingen i förhållande till BNP.

Vi kommer i miljömålspropositionen att återkomma till målsättningar. Vi har sett det som problematiskt att sätta sådana absoluta nivåer när vi inte har en bild av hur tillväxtförutsättningarna kommer att se ut. Det är alltså inte aktuellt i dag att gå in med sådana mål. Jag tror dock att vi måste arbeta mer här. Det handlar helt enkelt om ambitionsnivå. Vi har möjligheter att jobba mer när det gäller att se på fördelningen och ekonomiska instrument för att exempelvis gynna service i förhållande till materialproduktion. Det finns en övergripande ekonomisk dimension i detta också.

Anf. 96 ÅSA DOMEIJ (mp):

Herr talman! Jag undrar om miljöministern inte tycker att det vore ett väldigt bra läge, när nu energifrågorna förs till Miljödepartementet och blir en naturlig del av miljöpolitiken, att införa ett nytt sådant här mål och också att jobba mer aktivt med de skarpa styrmedlen för att få ned energianvändningen och därmed både utsläpp och produktion av radioaktivt avfall.

Anf. 97 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig säga att jag tycker att det är oerhört bra och roligt att vi nu får energifrågorna inom ramen för ett nytt miljö- och samhällsbyggnadsdepartement.

Vi har redan ett omfattande arbete när det gäller till exempel energi-effektivisering som just syftar till att radikalt minska energikonsumtionen. Jag tror att det viktigaste nu är att vi jobbar med hur vi ska göra, hur vi verkligen ska arbeta med våra styrmedel för att nå så långt som möjligt. Det kan vara viktigare än att jobba med ytterligare mål.

Vi vet redan i dag att vi har en fantastisk potential, till exempel när det gäller energieffektivisering. Vi vet att vi har ett omfattande arbete framför oss när det gäller omställningen. Det viktigaste för mig när vi nu går in i miljömålspropositionen är att titta på verktygen och hur de ska fungera riktigt skarpt snarare än att hålla på med ytterligare mål i det här läget.

Anf. 98 ANITA BRODÉN (fp):

Herr talman! Först och främst vill jag tacka för en intressant föredragning. Rapporten var också en mycket intressant läsning.

Vi har, precis som miljöministern säger, fått beröm på flera områden. Men vi får också ta emot en del kritik där vi måste skärpa oss.

Jag har några frågor i samband med det.

Under rubriken Hälsa står det lite kryptiskt att man avser att intensifiera åtgärderna. Då är jag intresserad av på vilket sätt ministern och regeringen avser att intensifiera dessa åtgärder.

Det finns också ett avsnitt där den samiska befolkningens situation kommer in. Där finns kritik, men jag kan inte läsa in några förslag till åtgärder för att lösa de problem som rör den samiska befolkningens mark- och vattenanvändning liksom deras jaktsituation.

Min tredje fråga, herr talman, är om miljöministern anser att det är en klok idé att i samband med dieselskattesänkningen på arbetsmaskiner och de marinella näringarnas arbetsmaskiner utnyttja möjligheten att ha inblandning av förnybar energi.

Anf. 99 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! När det gäller att intensifiera åtgärderna för miljö och hälsa är på flera punkter ett långt gående arbete på gång, inte minst när det gäller barn och hälsa. Vi håller till exempel på med en nationell handlingsplan för barn och hälsa, där Socialdepartementet ansvarar. Det kommer också en miljöhälsorapport från Socialdepartementet som just rör barn och hälsa.

Vi arbetar också intensivt när det gäller just luftkvalitetsfrågorna, som jag nyss var inne på. Det handlar väldigt mycket om fordonen och till exempel partikelfilter för dieslbilar. Det handlar om de nya miljökvalitetsnormer som ska gälla från 2005 och som ställer betydligt högre krav när det gäller bland annat partiklar i luften över våra storstäder och som ger oss anledning att arbeta betydligt hårdare i form av åtgärdsprogram för att komma åt partikelproblemen. Här finns det många åtgärder som man jobbar med i storstäder som Stockholm och Göteborg till exempel. Det kan handla om allt från trängselavgifter till om man ska köra med dubbdäck, som är en mycket stor källa till partiklar.

Vi har många arbeten på gång, inte minst i samarbete med Socialdepartementet.

När det gäller den samiska befolkningen har vi inte fått några rekommendationer. Jag har för min del, eftersom det är jordbruksministern som har ansvar för dessa frågor, överlämnat analysen och rekommendationerna till Jordbruksdepartementet. Jag hänvisar till jordbruksministern när det gäller kommentarer till de frågorna.

När det gäller jordbrukets arbetsmaskiner och inblandning tror jag inte att det är lämpligt att i det här läget blanda ihop alla olika förslag med varandra och göra dieselskattesänkning och inblandning beroende av varandra. Nu gör vi en dieselskattesänkning.

Däremot verkar Sverige mycket aktivt inom ramen för EU-arbetet för att vi ska få möjligheter till inblandning. Det handlar om låginblandning av etanol i bensin, men det handlar också om RME som inblandning i diesel. Där tittar vi också närmare på miljöeffekter och på vilket sätt vi kan främja detta.

Anf. 100 ANITA BRODÉN (fp):

Herr talman! Tack för svaret! Först vill jag bara ställa en motfråga: Inräknas arbetet med sjuka hus också i de här åtgärderna?

Vad gäller diesel och inblandning är det oerhört viktigt att man använder positiva signaler och, som man brukar uttrycka det, morötter. Det handlar inte enbart om drivmedel, utan det handlar också om att man kan ge sådana incitament när människor vidtar förbättrande åtgärder i sina fastigheter.

Jag tycker för egen del att det hade varit klokt att kombinera detta.

Anf. 101 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga att visst räknas arbetet med inomhusmiljö in. Där har vi nu två utredningar på gång. Vi har en byggnadsmiljöutredning som arbetar med frågor om fukt, mögel och buller. Vi har också en utredning om byggnadsdeklarationer med möjlighet att införa frivilliga eller obligatoriska byggnadsdeklarationer för att få en bättre kvalitetssäkring av våra hus.

Det här ingår tillsammans med en lång rad andra åtgärder i samarbete med övriga departement, när det gäller forskning och andra åtgärder för så kallade sjuka hus.

Visst är det viktigt med positiva signaler. Jag tycker också att vi ger positiva signaler. När det till exempel gäller förnybara bränslen har vi redan i dag rejäla skattesubventioner. Vi har inte koldioxidskatt, vi har inte energiskatt och vi har nu en tydlig strategi för att på detta sätt positivt främja de förnybara bränslena.

Det här gäller också på andra områden, där vi till exempel har gått in och skattevägen främjat att sätta in energieffektiva fönster eller skaffa pellets pannor. Jag skulle gärna se att vi kunde gå vidare med ytterligare positiva incitament av det slaget.

Anf. 102 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Tack, miljöministern, för en intressant föredragning av en spännande rapport.

I sin utvärdering berömmar OECD den svenska politiken när det gäller likställda mål för miljö och produktion i skogspolitiken liksom det skydd av den biologiska mångfalden som håller på att genomföras. Men de pekar också på att skogsskyddet sackar efter målen och att det är osäkert hur stadigvarande det frivilliga skyddet är.

OECD pekar också på att det finns stora utmaningar kvar, framför allt vad gäller havsmiljön. Den uppmärksammas för lite. De pekar speciellt på kustområden och i synnerhet skärgårdsområden som är utsatta för ett stort utvecklingstryck.

Underförstått kan man tolka detta som att det finns behov av fler åtgärder. Jag skulle vilja veta vad miljöministern avser att ta för initiativ när det gäller den biologiska mångfalden och planeringen av skyddet av våra kuster och vår skärgård.

Anf. 103 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Det finns åtgärder inom en rad områden. Låt mig först säga att arbetet med hur vi ska förvalta våra kustområden har uppmärksammas inom EU, där vi talar om dem som kustzonsförvaltning. Just i dag har regeringen gett ett uppdrag till Boverket att följa upp detta EU-initiativ och följa upp på vilket sätt vi uppfyller direktivet med en god kustzonsförvaltning.

Vi har redan många av de pusselbitar som EU vill se i det här arbetet, med översiktsplaner och bra förankring. Men vi kan behöva utveckla det, och det ska vi se närmare på för att se om vi behöver återkomma till den här förvaltningen.

Men självklart har också det arbete vi bedriver när det gäller havsmiljön i stort stor betydelse för kustmiljöerna. Det gäller miljömålspropositionens förslag om marina reservat. Där kan vi få anledning att återkomma med höjda ambitionsnivåer för kustområdena. Vi kan se på hur de naturreservat som nu finns kan behöva utvecklas och även få en marin del, för många av dem ligger vid kusten.

Slutligen finns det anledning att se på strandskyddsbestämmelser. Här kommer regeringen att återkomma med förslag om hur strandskyddslagstiftningen ska kunna moderniseras så att vi på ett effektivt sätt förhindrar en långtgående exploatering av våra stränder samtidigt som den öppnar för en viss regional flexibilitet. Det kommer vi att återkomma till riksdagen med.

Anf. 104 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Det var just frågan om miljö och hälsa, som också uppmärksammas i rapporten. Strandskyddet spelar ju en betydande roll när det gäller miljö och hälsa. Det var just den frågan jag funderade ytterligare på. Kommer den med i den utredning som tillsattes i dag? Jag förstår att den kommer att ta ett år på sig. Avser miljöministern att komma tidigare med förslag som gäller strandskyddsbestämmelserna? Jag upplever att det är lite mer bråttom med dem, inte minst med tanke på hälsoläget.

Anf. 105 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Vi har inte kopplat strandskyddsarbetet till det bredare kustzonsarbetet. Det förs självständigt. Det är naturligtvis knutet både till

arbetet med plan- och bygglagstiftningen och till arbetet med miljöbalansen. Men det bedrivs nu inom Miljödepartementet, och vi kommer att återkomma så snart vi ser att vi har ett förslag som är väl förankrat. Jag kan inte säga exakt när det kommer, men det är inte kopplat till att vi avvaktar några utredningsresultat om kustzonsförvaltningen.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

*Information från
regeringen*

Anf. 106 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Även om vi är uppfinningsrika, precis som miljöministern säger här, och kreativa och duktiga när det gäller miljölösningar så har jag upptäckt att vi har fått lite kritik på några områden.

Jag tror att miljöministern nämnde det som gäller frikopplingen; med kommunalt avfall har vi inte nått så långt. Detsamma gäller trafikvolymer. Tillväxten inom transportsektorn är mycket hög. OECD säger att denna sektor kommer att påverka miljön mer än någon annan. Samhället subventionerar transportsektorn, säger OECD också. Vägansvändarna belastas inte av avgifter som fullt ut återspeglar kostnaderna på det kapital som de använder. OECD ger också vissa rekommendationer, som att vi ska se över och justera transportpriserna så att de kommer att återspegla alla de externa kostnaderna. Man räknar upp skador som orsakas av partiklar, ozon och buller. Man säger också att införandet av trängselavgifter kan vara en väg att gå.

Jag undrar hur miljöministern ser på de här rekommendationerna. Är det kanske mer som behöver göras?

Anf. 107 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Detta är viktiga rekommendationer. Vi har redan i årets budget fokuserat den gröna skatteväxlingen på transportsektorn just därför att vi ser att det är där som vi har svårt att skapa frikopplingen mellan tillväxt och miljöförstöring. Utsläppen av koldioxid ökar, och även utsläppen av partiklar och andra ämnen som är skadliga för vår hälsa.

Vi arbetar med frågorna på flera nivåer. Vi har ett viktigt arbete på gång. Det finns en vägtrafikskatteutredning som har lämnat ett förslag där det finns mycket att ta hänsyn till. Det handlar just om att relatera skattenivåerna till exempel till koldioxidutsläppen. Vi kommer att återkomma till detta. Det är ett riktigt sätt att tänka, och jag ser att vi måste få en tydligare avspiegling av de miljöstörande effekter som trafiken har.

Parallellt arbetar vi inom EU för att på olika punkter genomdriva en liknande politik där. Så sent som i förra veckan på miljørådet uppmanade jag kommissionen att återkomma med en rapport som den fick redan i Göteborg, när Sverige var ordförande och hållbarhetsstrategin för EU infördes. Man skulle återkomma med hur man ska få en skattestruktur och ekonomiska styrinstrument som bättre avspeglar transporterens inverkan på miljön. Den rapporten har vi inte fått.

Vi har en lång rad direkta frågor inom EU som vi arbetar med just nu. Vi driver bland annat nu hårt inom EU frågan om partikelfilter för att få bättre luftkvalitet från diesebilarna. Här har vi stora möjligheter att komma fram, som jag ser det. Vi driver skärpningar för kväveoxidutsläpp. Vi driver också att vi ska få möjligheter att relatera våra skatter till koldioxidutsläppen. Vi driver frågan om kilometerskatt, som är mycket viktig här.

På en lång rad punkter kommer vi alltså att följa rekommendationerna från OECD när det gäller att se till att transportererna får en bättre kostnadseffektivitet och att de återspeglar sina kostnader. Samtidigt kommer vi hela tiden att vara tvungna att också ta en del andra hänsyn – fördelningpolitiska hänsyn, regionalpolitiska hänsyn och så vidare.

Anf. 108 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Jag tackar miljöministern för det fina svaret. Detta är en viktig fråga, och jag tror att kritiken – vilket man väl ändå får säga att det är – från OECD är riktig. Vi har haft en stor trafikvolymökning, och här behöver göras mycket. När man ser på miljömålen ser man att klimatmålet och gränserna för klimatpåverkan är ett av de mål som vi inte når. Om vi ska göra någonting så är det nog just på trafikområdet.

Det är precis som ministern säger; det är mycket på gång. Detta är också viktigt när det gäller miljömålsarbetet här under hösten och våren.

Anf. 109 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Det är precis så. När det gäller miljömålsarbetet arbetar vi mycket med strategierna, som jag nyss sade till Åsa Domeij. Det handlar om hur vi ska göra för att nå våra miljömål. En viktig strategi handlar just om hur vi ska få energieffektiva transporter och större energieffektivitet i vårt bostadsbestånd. Där får vi också anledning att återkomma till dessa viktiga frågor.

Anf. 110 CARINA OHLSSON (s):

Herr talman! Jag vill som flera andra tacka för genomgången, men jag vill tacka ännu mer för det arbete som har gjorts att det har blivit en så här bra rapport.

I OECD:s granskning kan man läsa att Sverige har stärkt sin ställning som föregångsland i användningen av ekonomiska styrmedel genom att införa nya sådana och höja ett flertal skatter och avgifter. En ambitiös skatteväxling har initierats.

Men man kan också fortsätta att läsa i rekommendationerna att man ska utvärdera den miljörelaterade ekonomiska effektiviteten i de olika systemen. Jag undrar hur miljöminister Lena Sommestad tänker jobba vidare med utvärderingarna när det gäller både den miljörelaterade delen och de ekonomiska effekterna.

Anf. 111 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Vi tycker att vi har fått intressanta och viktiga rekommendationer. OECD är ju känt för att vara duktigt på just detta. Man har duktiga ekonomer, så det här är OECD:s hemmaplan. Min ambition är att stärka vår kapacitet att göra miljöekonomiska analyser. Vad vi har gjort i ett första steg är att förstärka vår kompetens när det gäller miljöekonomer på Miljödepartementet för att bättre kunna följa upp inte minst vilka miljöstyrande effekter som olika skatter har.

Det kan ju bli en tendens att titta väldigt budgettekniskt på detta. Det viktiga för oss är inte volymen pengar som vi drar in på miljöskatter, utan vilken miljöstyrande effekt de har. Det kan vara viktigt att gå in på

Anf. 112 CARINA OHLSSON (s):

Herr talman! Nästa fråga är nog ännu svårare. Det beskrivs, när man har gjort utvärderingen och ser utfallet, som ännu svårare att försöka ändra människors attityder och beteenden. Jag undrar om miljöministern kommer att initiera och jobba mer med livsstilsfrågor för att nå en hållbar utveckling.

*Information från
regeringen*

Anf. 113 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Vi tror att livsstilsfrågor är oerhört viktiga och samtidigt väldigt svåra. Vi har ju jobbat en del med sådana frågor redan; vi har till exempel haft en stor klimatinformationskampanj som har varit mycket utåtriktad. Många organisationer och myndigheter har varit inblandade, och kampanjen har handlat just om att ändra beteenden och påverka attityder.

Vi har anledning att fortsätta med det här. Just nu har Jordbruksdepartementet en utredning med Stefan Edman som ansvarig som handlar om hållbar konsumtion. Där kommer just livsstilsfrågorna i fokus. Hur ser vår konsumtion ut, och hur kan vi förändra den? Vilka styrmedel kan vi använda för att få en annan typ av konsumtion?

Det arbete som Stefan Edman genomför sker inom ramen för en större satsning i hela världen, som handlar om hållbara produktions- och konsumtionsmönster. Vi ser att konsumtionsmönstren ofta faller bort. Man vill hellre tala om produktionen därför att detta är så svårt. Men vi kommer att återkomma, inte minst i samband med utredningen, och se på vilket sätt vi kan stärka arbetet med livsstilsfrågor.

Anf. 114 CLAES VÄSTERTEG (c):

Herr talman! Precis som andra tycker jag att det är mycket positivt att vi får möjlighet att diskutera, men också att vi får en rapport från ett utomstående organ med någon form av ögonblicksbild av hur det ser ut i vårt miljöarbete.

Vi är alla överens om att Sverige ska vara ett föregångsland, och det har varit ett långsiktigt arbete på alla nivåer. Inte minst det lokala har haft en stor funktion. Jag hoppas att vi kan fortsätta att se till att man kan göra skillnad lokalt. Men det är också viktigt att se till att man kan göra skillnad som en enskild individ eller som ett enskilt företag. Där är de ekonomiska styrmedlen en central del, och även skatteväxlingen – som i och för sig har berörts här tidigare.

Jag skulle vilja veta lite mer om hur miljöministern ser på den fortsatta utvecklingen av exempelvis skatteväxlingen.

Från finansministerns och Finansdepartementets håll har det kommit signaler om att man vill bredda skatteväxlingen och lyfta in fler delar. Är det det som miljöministern ser framför sig, eller är det andra ekonomiska styrmedel?

Anf. 115 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att vi har en breddning av den gröna skatteväxlingen. Vi ska i dag inte låsa oss fast vid exakt hur den ska se ut, men att vi nu går in i transportsektorn innebär redan det en breddning, för hittills har vi inte ökat den totala skattebelastningen på transportsektorn, utan vi har växlat inom transportsektorn. I och med årets budgetöverenskommelse lägger vi ett ökat tryck på transportsektorn för att styra mot ett mer miljövänligt beteende. Här handlar det inte minst om det som utmärker oss i Europa och i OECD, att vi har väldigt stora och bränsleslukande bilar bland annat och åker väldigt mycket bil.

Det kan finnas andra områden där vi kan behöva en breddning. En stor del av industrin har varit fri från skatteväxlingen. Det har att göra bland annat med industrins konkurrensutsättning, men det finns delar av industrin som inte är konkurrensutsatta där man kan reflektera över om det kan finnas skäl att gå in med grön skatteväxling där vi naturligtvis, som i all skatteväxling, kompenserar de här skatterna. Vi växlar, så att man får lättnader på ett håll och skärpningar på ett annat.

Det finns också, som jag sade, skäl att fundera över om man kan ha mer av positiva inslag. Centern har ju föreslagit en strategi som är radikalt annorlunda. Den kanske inte ens skulle kallas skatteväxling, men där är det mycket positiva inslag.

Vi har en del positiva inslag, och vi ser att vi ska följa det som vi kallar *Polluter Pays Principle*, att det är förorenaren som ska betala, det vill säga att vi ska integrera miljökostnaden i priset. Det är tanken med skatteväxlingen. Därför ska det vara en högre belastning. Men ibland är det kanske lättare att förändra hela skattetyngden, så att det också blir en lättnad någonstans. Inte minst tycker jag att det är viktigt, när vi skärper skatterna på ett område, att se till att enskilda individer kan känna att de kan ändra sig. Om vi gör en ändring här har vi möjlighet till det. Det kan till exempel handla just om att man kan byta till en pelletspanna om skatten på olja ökar. Den typen av kopplingar tror jag att det är viktigt att vi tittar på.

Anf. 116 CLAES VÄSTERTEG (c):

Herr talman! Precis som miljöministern sade i något tidigare inlägg är det centrala med de ekonomiska styrmedlen att de har en miljöstyrande effekt. Det som jag och Centerpartiet är rädda för är väl att man med den skatteväxling som regeringen nu gör inte utnyttjar hela fördelen med skatteväxling som instrument, att det inte ger den miljöstyrande effekten. Det gäller exempelvis detta att man höjer bensin- och dieselskatter.

Vad är det vi ser framför oss? Är det ännu mer höjda bensin- och dieselskatter när man ska utveckla skatteväxlingen? Ska man göra det, vilket jag inte tycker, måste det finnas tydliga incitament för den enskilde, där man gör lättnader. Det är just den politiken som vi snarare ser från Centerpartiets sida, att man gör lättnader för dem som vill göra ett miljömedvetet val.

Anf. 117 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig säga att många utvärderingar visar att den här typen av skärpningar, där vi faktiskt låter kostnaden för miljöpåverkan

ingå i priset, som till exempel när vi har lagt en CO₂-skatt, har haft en starkt styrande effekt.

Nu handlar det om att på ett bra sätt följa upp hur de här nya skatterna slår, och det kommer vi att göra. Vi stärker alltså vår kompetens på det området. När det gäller till exempel höjda bensinskatter ser jag ingen anledning att tro att det inte skulle ha en styrande effekt. Vi har ju väldigt många valmöjligheter när det gäller vilken bil vi väljer. Det handlar inte om att välja om vi ska köra bil eller inte. Det kan handla om att välja om vi ska ha en jeep eller om vi ska ha en bil som drar hälften så mycket som jeepen eller om vi kanske ska köpa en miljöbil som inte alls går på fossila bränslen utan går på miljöbränslen.

Där har vi i dag ett positivt stöd genom skattelättnader, så jag tycker inte att man ska gå in och säga att det här inte har effekt. Vi har sett väldigt tydliga effekter, men vi ska fortsätta att följa upp hur det här ser ut och framför allt de miljöstyrande effekterna.

Anf. 118 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Tack, miljöministern, för en bra och koncis genomgång av det ganska feta dokument som vi har fått oss till livs. Vi kristdemokrater gläds också tillsammans med miljöministern över mycket av det beröm som vi får från OECD för en bra miljöpolitik, vilken vi till stora delar i den här kammaren brukar vara ganska eniga om.

Men man pekar också på en rad områden där det behövs förbättringar. OECD säger att Sverige bör se till att grundvattentäkter som används till dricksvatten är tillräckligt skyddade. Där ser man brister i dag.

Riksdagen har under flera år avvisat förslag från Kristdemokraterna på just det här området. Vatten är vårt viktigaste livsmedel, och två tredjedelar av grundvattnet är beroende av grusåsar. Därför vill jag fråga: Kommer regeringen nu, efter OECD:s anmärkningar, att jobba mer med grusåsfrågan, att upprätta grushållningsplaner och ändra miljöbalken så att områden som är viktiga för dricksvattensförsörjningen kan anges som riksintresse och skyddas på ett bättre sätt än i dag?

Anf. 119 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga när det gäller grundvattnet att vi har ett miljömål. Det innebär att vi kommer att återkomma till grundvattenfrågorna i miljömålspropositionen. Jag vill i dag inte kommentera det exakta innehållet i förslagen.

Men jag vill också säga att jag håller helt med om att grundvattenfrågorna är viktiga, att vi har haft ett problem när det gäller inte minst de kommunala täkterna. Här har också åtgärder redan vidtagits. Naturvårdsverket har gått ut med ny vägledning och råd till kommunerna om hur man ska agera kring de här täkterna och tydliggjort den skärpa som krävs när det gäller skyddet av vattentäkter, att man inte ska dra sig för att vara tydlig. I regel är det också så att man inte kan räkna med att få ersättning för att det blir inskränkningar när man ligger inom ett område som ligger under täkt. Det är den typ av inskränkningar som måste tålas, som verksamhetsutövare också måste tåla.

Flera åtgärder har vidtagits, men vi återkommer till det här i miljömålspropositionen.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

*Information från
regeringen*

Anf. 120 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Jag tackar för det ganska positiva svaret och uppfattar det som att miljöministern kommer att gräva sig in i grusåsfrågan också, så att de viktiga förutsättningar för dricksvattnet som grusåsarna är verkligen kommer i fokus. Mycket av dricksvattnet kommer, som sagt, från de hållen, och det är jätteviktigt att det blir en likformighet över hela landet när det gäller skyddet för de kommunala dricksvattentäkterna. Jag hoppas att det blir skarpa förslag på det området från miljöministern.

Anf. 121 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Jag har ingen kommentar, utan vi återkommer i propositionen.

Anf. 122 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Herr talman! Jag tänkte uppehålla mig lite grann vid skogen, som också nämns i den här OECD-rapporten. Jag tror att miljöministern delar min uppfattning att skogen är en oerhörd tillgång för landet. Den är faktiskt den största exportprodukten genom tiderna, alla kategorier.

De avsättningar som är gjorda har delvis kompenseras med ökad import, vilket har inneburit att vår industri har kunnat fortgå. Nu minskar den här importen, och för närvarande har vi maxavverkning, enligt de uppgifter som når oss via medierna. Alla som kan marknadsekonomi vet att en bristvara ökar priset. Och då minskar konkurrenskraften för Sverige, eftersom skogsråvaran blir dyrare.

Då är min fråga till miljöministern: På vilket sätt tar OECD ansvar för de ekonomiska förutsättningarna för Sverige? Eller tittar man enbart på miljöfrågan? Det är fråga ett.

Fråga två: Hur tänker miljöministern medverka till att bristsituationen inte spås på utan till att vi kan förbättra konkurrenskraften genom att råvarupriset kan sänkas?

Anf. 123 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Utgångspunkten för OECD är naturligtvis en granskning av miljöpolitiken, men man har en stor bredd i detta, inte minst när det gäller arbetet med att ta till vara all expertis som finns inom OECD, också den speciella ekonomiska expertisen. Det förs en, som man kan se i rapporten, ekonomisk diskussion som ständigt finns närvarande. Däremot förs den inte i detalj, så att man går in till exempel på den svenska skogsindustrin.

Vad man är tydlig på i OECD:s rekommendationer är att det är viktigt att vi gör de här avsättningarna till skyddade områden. Man påpekar att Sverige låg långt efter i mitten av 90-talet och att vi har gjort stora insatser. Det är ett långsiktigt arbete för oss att komma upp i en rimlig nivå när det gäller avsättningar, och det handlar om att ta vårt ansvar för ett långsiktigt skydd av områden. Min uppfattning är att vi inte kan låta konjunkturen när det gäller virkestillgången i Sverige, som också har mycket att göra med åldersfördelningen i vår egen skog till exempel, vara styrande för hur vi långsiktigt bygger det här.

Nu har vi riksdagens mål om skog som ska bevaras. Det bör vi hålla. Det är väldigt små procenttal det handlar om i det stora hela, som jag ser det. Det måste också skogsindustrin anpassa sig till, att vi har ett beva-

randemål. OECD säger helt enkelt att det är snarast lågt jämfört med andra länders.

Prot. 2004/05:18
21 oktober

Anf. 124 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Herr talman! Vi kan konstatera på miljöministerns svar att OECD inte har något som helst ansvar för den svenska ekonomin. Det är upp till den svenska riksdagen och regeringen att ta det ansvaret. Ministern säger också att det är små procenttal. Det må hända, men det är mycket stora pengar det rör sig om. Jag är väldigt glad, herr talman, att vi från moderat håll inte låste fast oss i någon hektareexercis när de här målen fastställdes, vilket jag tycker är väldigt olyckligt att majoriteten har gjort.

OECD säger inte att vi ska ha mer. Man säger att vi ska ha fler områden. Det innebär, i min värld, att man skulle kunna ha fler områden på andra ställen och minska på de avsättningar som måhända är gjorda. Min fråga är: Är miljöministern beredd att omvärdera hektareexercisen för att rädda jobben inom skogsindustrin?

*Information från
regeringen*

Anf. 125 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Herr talman! Låt mig först säga att jag tycker att det är bra att det är Sverige, Sveriges regering och riksdag, som tar ansvar för Sveriges politik på det här området. Det här är råd vi får av andra länder. Men experter från alla OECD:s länder och politiska företrädare från alla OECD-länder ger rekommendationer i den här riktningen. Man konstaterar att Sverige hittills har tagit ett relativt litet ansvar för det värn om den biologiska mångfalden som vi alla har ett ansvar för och som många länder tar och har ett utrymme för inom sin näringslivspolitik och så vidare.

Självklart är Sverige en stor exportör av virke. Det är en väldigt viktig industri för oss. Men jag gör den bedömningen – samma bedömning som riksdagen gjorde för några år sedan – att vi har ett väl avvägt mål. Vi ska avsätta ytterligare 900 000 hektar. Jag tycker att det är bra att vi är tydliga när det gäller hektar. Det ger en tydlighet åt politiken och en tydlighet åt alla aktörer vartåt vi syftar. Vi har också från regeringens sida gett väldigt tydliga anvisningar om hur mycket som bör vara skyddade områden och hur mycket som kan vara frivilliga avsättningar.

Jag är inte beredd att gå ifrån det, absolut inte. Det är väldigt viktigt att vi håller fast vid det här målet. Jag är förvånad över att vi får kritik och att Moderata samlingspartiet föreslår, på det område där vi får så tydliga rekommendationer från 29 länder, att man ska gå rakt motsatt väg och inte fortsätta med den politik som vi har.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 21 oktober

2004/05:63 av *Luciano Astudillo* (s) till utbildningsminister Thomas Östros
Malmö högskola
2004/05:64 av *Henrik von Sydow* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Åtgärder för regelförenkling
2004/05:65 av *Kalle Larsson* (v) till statsrådet Barbro Holmberg
Avvisningar av tjetjener
2004/05:66 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till statsminister Göran Persson
Upplysningskampanj om kommunismen
2004/05:67 av *Håkan Larsson* (c) till försvarsminister Leni Björklund
Östersundsgarnisonen

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 oktober.

13 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 21 oktober

2004/05:174 av *Nils Fredrik Aurelius* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Utbyggnad av E 22
2004/05:175 av *Allan Widman* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Sveaskog
2004/05:176 av *Jan Andersson* (c) till näringsminister Leif Pagrotsky
Svensk livsmedelsindustri och JAS-affären med Thailand
2004/05:177 av *Jan Andersson* (c) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Effekter för svensk kycklingproduktion av JAS-affären
2004/05:178 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till statsrådet Carin Jämtin
Det svenska biståndet till Bangladesh
2004/05:179 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Laila Freivalds
Irans eventuella utveckling av kärnvapen
2004/05:180 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Hotad demokrati i Bangladesh
2004/05:181 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Turkiets fängslande av Mehdi Zana
2004/05:182 av *Annelie Enochson* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Kristna i Irak
2004/05:183 av *Inger René* (m) till statsrådet Mona Sahlin
Regeringens utnämningsspolitik och jämställdheten
2004/05:184 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Rättssäkerheten för barn
2004/05:185 av *Torkild Strandberg* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 oktober.

14 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 21 oktober

2004/05:106 av *Rosita Runegrund* (kd) till utrikesminister Laila Freivalds
Vapenembargot mot Libyen

Vapenembargot mot Libyen

2004/05:124 av *Lennart Kollmats* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
ID-kort till Taiwans representation i Sverige

2004/05:125 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Israeliska arméns angrepp i Gaza

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 26 oktober.

15 § Kammaren åtskildes kl. 15.53.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början till ajourneringen
kl. 13.17 och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Justering av protokoll.....	1
2 § Utökning av antalet suppleanter i EU-nämnden.....	1
3 § Val av extra suppleant i EU-nämnden	1
4 § Anmälan om sammansatt utrikes- och försvarsutskott.....	1
5 § Återkallelse av motion	2
6 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	3
7 § Svar på interpellation 2004/05:38 om sexualbrottslagstiftningen	3
Anf. 1 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	3
Anf. 2 MARIA LARSSON (kd).....	4
Anf. 3 JOHAN LINANDER (c).....	5
Anf. 4 TINA ACKETOFT (fp).....	6
Anf. 5 PER LANDGREN (kd).....	7
Anf. 6 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	8
Anf. 7 MARIA LARSSON (kd).....	9
Anf. 8 JOHAN LINANDER (c).....	10
Anf. 9 TINA ACKETOFT (fp).....	11
Anf. 10 PER LANDGREN (kd).....	11
Anf. 11 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	11
Anf. 12 MARIA LARSSON (kd).....	12
Anf. 13 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	13
8 § Svar på interpellation 2004/05:52 om försäkringskassornas handläggningstider	14
Anf. 14 Socialminister BERIT ANDNOR (s)	14
Anf. 15 LINNÉA DARELL (fp)	15
Anf. 16 ULRIK LINDGREN (kd).....	16
Anf. 17 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	16
Anf. 18 Socialminister BERIT ANDNOR (s)	17
Anf. 19 LINNÉA DARELL (fp)	18
Anf. 20 ULRIK LINDGREN (kd).....	18
Anf. 21 ANNA LILLIEHÖÖK (m).....	19
Anf. 22 Socialminister BERIT ANDNOR (s)	19
Anf. 23 LINNÉA DARELL (fp)	20
Anf. 24 Socialminister BERIT ANDNOR (s)	21
9 § Hänvisning av ärenden till utskott	21
Ajournering.....	22
Återupptagna förhandlingar	22
10 § Frågestund.....	22
Anf. 25 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	22
<i>Från bidrag till arbete</i>	<i>22</i>
Anf. 26 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	22
Anf. 27 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	22
Anf. 28 MAGDALENA ANDERSSON (m).....	23
Anf. 29 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	23
<i>Rattfylleri.....</i>	<i>23</i>

Anf. 30	JOHNNY GYLLING (kd)	23
Anf. 31	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	24
Anf. 32	JOHNNY GYLLING (kd)	24
Anf. 33	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	24
<i>Arbetsgivarnas finansieringsansvar för sjukfrånvaron</i>		25
Anf. 34	KENNETH JOHANSSON (c)	25
Anf. 35	Socialminister BERIT ANDNOR (s)	25
Anf. 36	KENNETH JOHANSSON (c)	25
Anf. 37	Socialminister BERIT ANDNOR (s)	26
<i>Gemensam nordisk alkoholpolitik</i>		26
Anf. 38	ELINA LINNA (v)	26
Anf. 39	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	26
Anf. 40	ELINA LINNA (v)	27
Anf. 41	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	27
<i>Miljölagens tillämpning vid naturgasutvinning</i>		27
Anf. 42	INGEGERD SAARINEN (mp)	27
Anf. 43	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	28
Anf. 44	INGEGERD SAARINEN (mp)	28
Anf. 45	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	28
<i>Barn i missbrukarfamiljer</i>		29
Anf. 46	MARITA ARONSON (fp)	29
Anf. 47	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	29
Anf. 48	MARITA ARONSON (fp)	29
Anf. 49	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	30
<i>Framtiden för flygplatsen i Arvidsjaur</i>		30
Anf. 50	MARIA ÖBERG (s)	30
Anf. 51	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	30
Anf. 52	MARIA ÖBERG (s)	30
<i>Kalkbrytning på Gotland</i>		31
Anf. 53	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	31
Anf. 54	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	31
Anf. 55	MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m)	31
Anf. 56	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	32
<i>Arbetslösheten</i>		32
Anf. 57	CHRISTER NYLANDER (fp)	32
Anf. 58	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	32
Anf. 59	CHRISTER NYLANDER (fp)	33
Anf. 60	Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	33
<i>Placering av master vid utbyggnad av 3 G-nätet</i>		33
Anf. 61	OWE HELLBERG (v)	33
Anf. 62	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	33
Anf. 63	OWE HELLBERG (v)	34
Anf. 64	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	34
<i>Järnvägstrafiken Stockholm–Oslo</i>		35
Anf. 65	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	35
Anf. 66	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	35
Anf. 67	JAN-EVERT RÅDHSTRÖM (m)	35
Anf. 68	Statsrådet ULRICA MESSING (s)	36

<i>Utländska lotterier i Sverige</i>	36
Anf. 69 SONIA KARLSSON (s)	36
Anf. 70 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	36
<i>Införelsekvoterna för alkohol</i>	36
Anf. 71 GABRIEL ROMANUS (fp).....	36
Anf. 72 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	37
Anf. 73 GABRIEL ROMANUS (fp).....	37
Anf. 74 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	37
<i>Miljöorganisationernas medverkan i skyddsarbetet för Östersjön</i>	38
Anf. 75 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	38
Anf. 76 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	38
Anf. 77 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	38
Anf. 78 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	38
Anf. 79 Statsrådet ULRICA MESSING (s).....	38
<i>Utbetalning av EU-bidrag till jordbrukare</i>	39
Anf. 80 JÖRGEN JOHANSSON (c).....	39
Anf. 81 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	39
Anf. 82 JÖRGEN JOHANSSON (c).....	39
Anf. 83 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	39
<i>Hushållsnära tjänster</i>	40
Anf. 84 ANNE-MARIE PÅLSSON (m)	40
Anf. 85 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	40
Anf. 86 ANNE-MARIE PÅLSSON (m)	40
Anf. 87 Finansminister BOSSE RINGHOLM (s)	41
Anf. 88 FÖRSTE VICE TALMANNEN.....	41
11 § Information från regeringen om resultatet av OECD:s	
miljögranskning av Sverige	41
Anf. 89 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	41
Anf. 90 SVERKER THORÉN (fp).....	44
Anf. 91 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	44
Anf. 92 SVERKER THORÉN (fp).....	44
Anf. 93 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	45
Anf. 94 ÅSA DOMEIJ (mp).....	45
Anf. 95 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	45
Anf. 96 ÅSA DOMEIJ (mp).....	45
Anf. 97 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	46
Anf. 98 ANITA BRODÉN (fp)	46
Anf. 99 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	46
Anf. 100 ANITA BRODÉN (fp)	47
Anf. 101 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	47
Anf. 102 ALF ERIKSSON (s).....	47
Anf. 103 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	48
Anf. 104 ALF ERIKSSON (s).....	48
Anf. 105 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	48
Anf. 106 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	49
Anf. 107 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	49
Anf. 108 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	50
Anf. 109 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	50

Anf. 110	CARINA OHLSSON (s)	50
Anf. 111	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	50
Anf. 112	CARINA OHLSSON (s)	51
Anf. 113	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	51
Anf. 114	CLAES VÄSTERTEG (c)	51
Anf. 115	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	51
Anf. 116	CLAES VÄSTERTEG (c)	52
Anf. 117	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	52
Anf. 118	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	53
Anf. 119	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	53
Anf. 120	SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	53
Anf. 121	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	54
Anf. 122	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	54
Anf. 123	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	54
Anf. 124	BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	55
Anf. 125	Miljöminister LENA SOMMESTAD (s)	55
12 §	Anmälan om interpellationer	55
13 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	56
14 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	57
15 §	Kammaren åtskildes kl. 15.53.	57

